

З В І Т

ДИРЕКЦІЇ Ц. К. ГІМНАЗІЇ
з руским викладовим язиком
- - - в КОЛОМИЇ - - -

за рік шкільний

1909 1910.

З М І С Т :

1. Наукова части — Значінє природничо-біольогічних наук в гімназіяльнім пляні науковій. Написав Теодор Примак.
2. Урядова части — Директора.

Накладом наукового фонду.

В Коломиї 1910.

З друкарні А. В. Кисілевського і Ски в Коломиї.

M.W. i m.d. Spr. 307

Значін€
природничо-біольогічних наук
в гімназияльнім плянї наукнім

написав

Теодор Примак.

Людська суспільність переживає нині критичні хвилі майже під кождим зглядом. Іменно всі сфери, всі дікастерії, всі стани — одним словом всій слої людської суспільності представляють нині дивні фази якоїсь перезрілості чи пережитості — фази переходові, що віщують переворот, нове, незнане нам досі жите.

І не диво: дев'ятнадцяте століття перевисшило під зглядом поступу наук всі попередні століття історичної доби разом взяті. Іменно протягом так короткого часу, бо протягом лише одного століття добув чоловік такий засіб теоретичного і практичного знання, що не міг його примістити в рамках своїх понять про нинішні форми життя як суспільного так однічного без потрясения основами власного дотеперішнього съвітогляду відносно саме життя так одиниці як суспільности взагалі. А передовсім природничі науки, що в поході розвитку наук дев'ятнадцятого століття вибилися саме на передове місце, заколибали сильно поглядом чоловіка на съвіт-природу та взагалі на жите і заразом приневолили людськість до ревізії умов життя одиниці так зрілої як передовсім молодої-розвиваючої ся.

І тим як-раз треба пояснити появу реформ, які нині на усіх областях людського життя так горячо переводяться; тим саме пояснюється і справа реформи шкільної науки взагалі у всіх державах, а тим самим і реформа пляну научного в наших гімназіях.

Послідний плян научний для австрійських гімназій, виданий міністерством просвіти в році 1909, означає — що правда — великий крок наперед в розвитку середнього шкільництва нашої держави, хоч, що правда, надії, які за здалегідь привязувано до реформи давного научного пляну гімназіяльного, не зовсім сповнились. Іменно природничо-біологічних наук у тім найновійшім пляні з р. 1909 майже зовсім не узгляднено тоді як в дійсності згадані предмети

повинні бути осиою,коло котрої мала головно обернати ся ціла реформа научного пляну в гімназії. Бо чайже піднесення загального числа годин призначених на науку живої природи з вісім на девять годів уважати поважнішим здобутком для науки зоольогії зглядно ботаніки, так що науки природничо-біольогічні так як і давніше остали на посліднім місці і в найновійшім пляні науки в гімназії. Також дивною і незрозомілою річию являє ся факт, що згаданий плян зовсім зігнорував справу біольогії яко окремого предмета науки в гімназії, біольогії, що між усіми науковими дісциплінами вибиває ся нині на домінуюче становиско та якостию предмету о високій педагогічно-дидакчичній вартости аж просить ся яко окремий предмет до науки в гімназії.

Взагалі трактоване природничо-біольогічних наук в гімназії стоїть у разячій діспропорції до ступеня їх педагогічної вартости та до ступеня їх сили загально образуючої. І тому саме я отсе зважив ся бодай в загальних чертах написати про значінє природничо-біольогічних наук в гімназияльнім пляні научнім та по можности доказати, що всі аргументи і мотиви, якими компетентні чинники зіпхнули науку природи-біольогії в гімназияльнім пляні на посліднє місце, є основані на дуже хитких підвалинах.

Занім однаке приступлю до властивої річи та стану говорити про значінє науки природи-біольогії як для самого виховання так і для образования взагалі, позволю собі передовсім відповісти на питанє: яке завданє та яку мету має гімназияльна наука взагалі?

Роблю се іменно тому, бо, маючи перед очима відповідь про мету і завданє гімназії взагалі, можемо опісля тим лекше осудити, чи природничі науки взагалі, а з окрема чи біольогічні науки осягнули вже на стільки педагогічну степень, та диспонують вже на стільки відповідним матеріялом, щоби могли бодай в часті коли не в цілості осягнути мету гімназияльної науки.

Отже що до завданя зглядно що до ціли гімназії, так під тим зглядом панує цілковита згідність в гадках педагогів. Ціль гімназії виступає ясно перед очима всякого педагога, що в відношенню до гімназиста стане на об'єктивнім становиску батька, котрий бажає дати свому синови по можности

як найосновніше образоване, потрібне не лише для життя взагалі але й для якогонебудь практичного звання, без згляду на методи і способи, якими би можна сего досягти; аби лише досягнено сеї мети цілковито і то по можности в як найкоротшім часі.

Впрочім ціль і завдане гімназії яко державної школи є ясно і недвозначно вказана вже в організаційнім начерку з року 1849 (*Entwurf der Organisation der Gymnasien in Österreich 1849*), де зараз на першій стороні загальних постанов (*Allgemeine Bestimmungen*) сказано: „*Zweck der Gymnasien ist:*

1. eine höhere allgemeine Bildung unter wesentlicher Benützung der alten classischen Sprachen und ihrer Literaturen zu gewähren, und

2. hiedurch zugleich für das Universitätsstudium vorzubereiten.

Як бачимо простими і ясними двома реченнями подає нам згаданий організаційний начерк мету і завдане гімназії.

На повисшу ціль гімназії в основі годить ся кождий педагог. І тому відповідь на питане про ціль гімназії у всіх учителів ріжких предметів подаваних в гімназії звучить дуже подібно мимо ріжниць стилізації та мимо відмінностій підчеркування свого предмета.

І так прим. знаменитий фільольєг др. Fröhlich¹⁾ очеркує ціль гімназії в слідуючий спосіб: „*Das Hauptziel des Gymnasiums ist Bildung des Verstandes und des Charakters. Durch die Bildung des Verstandes soll der Mensch einerseits die Mittel erwerben zur Herrschaft über die Natur und zur Förderung seiner Bequemlichkeit, andererseits die Fähigkeit, seinem Intellekt den richtigen Ausdruck zu verleihen und die seit den ältesten Zeiten als die unumgänglich notwendigen Stützen des Staates und der Familie anerkannten Ideale der Menschheit weiter zu pflegen*“.

Історик знова др. Winter²⁾ характеризує завдане середній школи як слідує: „*Alle auf höhere Studien vorbereitenden Anstalten haben dem Schüler zur vermitteln:*

1. Ein gewisses Mass allgemeiner Bildung (und zwar Verständniss der die Zeit bewegenden Hauptfragen).

2. Ein gewisses Mass solcher Kentnisse, welche die Verfolgung eines bestimmten Berufsstudiums an der Universität ermöglichen“.

¹⁾ Zweck und Umfang des Unterrichts in der Naturgeschichte an höheren Mittelschulen von E. Mühlberg, Leipzig 1903.

²⁾ Ibidem.

Після славного педагога-фільозофа Гербарта щілию виховуючої науки взагалі отже і гімназії є :

„Tugend, vielseitiges Interesse, Erkenntniss der uns umgebenden Gegenstände und Geschehnisse, ihrer Gesetzmässigkeiten, ihrer ästhetischen Verhältnisse ; Teilnahme an den Menschen, an der Gesellschaft, an Gott“.

На справу завданя школи взагалі мав вже ясний погляд і Аристотель, що однак головний натиск клав на теоретичну сторону гімназияльної науки. Погляди Аристотеля під по-висшим зглядом акцептували цілковито геніяльний мислитель-критик Ем. Кант. Іменно після Аристотеля і Канта завданем гімназії є : „гармонійне образоване усіх сил духа, себто розвиване обсерваторіального, уявного і естетичного змислу, а заразом призначуване молодіжи до умової праці, так щоби та праця стала для неї правдивою приемнощю, а дальше розбуджуване одушевлення для ідеї правди, добра і краси“.

Коротку, але на мій погляд найбільше предметову а заразом і найбільше влучну відповідь на питанє про ціль гімназияльної науки дає С. Kruse в „Zeitschrift für Gymnasialwesen 1888“, де між іншим читаємо таке : „Der erziehende Unterricht soll den Menschen befähigen die Kraft des Verstandes und des Willens fortan im Beruf und Leben selbständig zu betätigen und zu entwickeln und ihn anleiten, zu denken, was wahr ist, fühlen was schön und wollen was gut ist“.

На перший погляд видає ся, що заситовані повисше педагоги висказують відмінні в дечім гадки про завданє гімназияльної науки. Коли одначе їх як слід розберем, так побачемо, що всі они в основі годять ся, бо, хоч ріжними словами, вказують они в дійсності лише одну і ту саму мету гімназії, а се є : 1. загальне образоване і 2. приспособлене до будучого практичного житя. Що більше : зіставивши повисші погляди побіч себе бачимо, що они в основі не замикають в собі нічо більше понад те, що дає нам згаданий на початку „Organisations-Entwurf der Gymnasien“ виданий австрійским міністром просвіти в році 1849, що попри загальне образоване та практичне приспособлене са-мий головний натиск кладе на етично-моральну мету гімна-зияльного виховання. Іменно на VII. стороні вступних заміток згаданого шачерку находить ся між іншим такий висказ :

„...das letzte Ziel aller Jugendbildung ist ein gebildeter edler Charakter“.

З розмислом навів я повище погляди ріжних педагогіз на ціль та завдане гімназії, щоби наглядно доказати, що всі они в основі річи годяться на одно і те саме завдане гімназияльної науки і що те завдане є ясно і недвозначно означене в повищенні організаційнім начерку.

Та не так має ся річ із поглядами на середники та способи, що мають вести до вказаної вище мети гімназияльної науки. Тут стручаємо дуже навить велику дісгармонію думок.

I так фільольоги з нечисленними винятками є переконані, що головно через класичну фільольогію та історію веде дорога до повищої цілі гімназії. Згідно з фільольогами задивляється подібно на се питане, мож сказати, і більшість інтелігентів особливо старшої генерації, бо мовляв класична фільольогія в сполучі з історією розпоряджає усім, чого потреба, щоби образувати молодечі душі під зглядом матеріяльним і формальним, усім, чим можна сталити шляхотний характер.

На становиску фільольога станув і творець обовязуючого нас і по цинішній день згаданого вище організаційного начерку, де ясно сказано, що гімназия має стреміти до осягнення своєї мети „unter wesentlicher Benützung der classischen Sprachen und ihrer Literaturen“.

Отже що до класичної фільольогії так — се мусимо призвати — она як наукний середник має за собою величезну минувшину та вже хочби лиш з того згляду мусіла она осягнути високий степень педагогічно-дидактичної вартості. Однака форми сего педагогічного середника являють ся нині занадто утреваленими-штывнimi, так що від класичної фільольогії як предмета гімназияльної науки заносить акоюсь стареччиною-мертвеччиною, від якої, як досьвід вчить, відвертається молодіж та до котрої відноситься майже всякий ученик з певним упередженем. Захоплене латиною чи грекою уваги ученика є річию певністю трудною і оно вдається лише найчільнішим педагогам-фільольогам, що уміють своєю педагогічною штуковою годину латини чи греки навіяти можливим „живим житем“. При науці класичної

фільольогії присвоює собі ученик нові зображення головно дорогою аперцепції і із-за того присвоєні з'ображення не мають того степеня ясності і докладності як зображення набуті прим. при науці природи, де — як основнійше понизше буде про се мова — має місце головно перцепція і де предмет сам собою викликує в учениках мимовільну увагу, під час коли учитель-фільольог завзвичаєм і погрозою при неволює учеників лише до довільної уваги.

Коротко кажучи: давнійше, коли то не лише одиниці доростаючі але й старші лекше і скоріше вірили в говошене слово, не вимагаючи ніякого наглядного доказу правдивости слова; давнійше супроти більшої дісціпліни в школі, а супротив менших вимог реального життя інтелігентної одиниці, педагогічний арсенал класичної фільольогії зовсім вистарчав на се, щоби повнити саму передову роль в стремлінні до остаточної мети гімназияльної науки. Однак нині, особливо супротив поступу педагогіки і дидактики за послідних кілька десяток літ, класична фільольогія мусить втратити своє давнійше-дотеперішне упривілійоване становиско та уступити місця, хоч молодішим але живійшим і сильнійшим педагогічним чинникам.

Нині кождий рве ся до освіти, кождий хоче здобути знаннє по можности в як найкоротшім часі і з як найменшим вкладом праці чи гроша. Практичність чоловіка нинішнього слідна на кождій області суспільного як і одиничного житя; проте годі, щоби практичність не проявляла ся і у вихованні молодого покоління та в школі; годі, щоби ми нині не разглядали ся за новими середниками науки, котріби могли заступити в гімназії класичну фільольогію та усунути загальні нарікання на заскорузлість та мертвеччину гімназияльного пляні научного.

Більше сьвітла, більше житя, більше дійсності — отсе ключі сьогодні, що з ними так школа як і всі ті, в яких руках судьба школи, повинні числити ся.

Педагогіка і дидактика подібно як і кожда техніка поступає наперед і підлягає наглядно законові приміненя. І тому дивним і незрозумілим видає ся се, що компетентні чинники уважали до недавна научний плян в гімназії за річ недоторкаєму, не змініму. Нині починає ся вже змінити погляд в згаданім напрямі і нині стрічаємо вже в гімназияльнім пляні

научнім обовязкову науку (хоч поки-що лише на пробу) предметів, що нашим батькам видавали ся зовсім не дорослими до поважного трактування в гімназії. Згадаю прим. науку рисунків, гімнастики, стенографії і ин. Що більше ми нині уже маємо цілі гімназії із зреформованим научним пляном. Вправді реформа научного пляну у згаданих гімназіях є поки-що незначна, але через те, що час призначений на науку класичної фільольотії обмежено на користь реальних предметів згл. живих мов, через те покладено підвалини під основну ревізію научного пляну середної школи, що в недалекій будуччині наступити мусить. І хто зна, чи за яких двайцять-трийцять літ замість „Bellum Jugurthinum“ „Bellum Gallicum“ чи щось подібного не буде в гімназії предметом шкільної лектури російсько-японська чи яка друга небудь новочасна війна, що очевидно так під зглядом формальним як і матеріяльним мати-ме безперечно більшу вартість для інтелектуального розвитку молодіжі чим читанє старинних авторів в роді Ксенофонт, Цезара, *et tutti quanti...*

При впроваджуванню нових предметів до научного пляну в гімназії повинні ми передовсім памятати на ціль гімназійської науки, та завсіди мати перед очима концентрацію науки, то значить кождий предмет шкільної науки в гімназії мусить бути того рода, щоб він, хоч після власного способу та після питомої сили педагогічної, стремів лише до одної і тої самої мети — мети гімназійської науки. Річ ясна, що предметом науки в гімназії може стати лише такий предмет, що або сам в цілості може осягати ціль виховуючої науки або — що найменше — може другі предмети успішно підпомагати чи доповнювати в стремлінні до осягнення в цілості мети гімназійської науки. Дальше при допусканні нових предметів до гімназії треба признавати першеньство таким наукам, що безуслівно не можуть обходити ся без приладів, оказів і т. п. научних середників, на закупленні котрих стати лише державну чи публичну школу.

Отже, коли возьмемо на згляд повисше сказане, так всім повисшим вимогам в повній відповідають природничі науки. А іменно природничі науки не лише мають можність виобразувати „einen gebildeten edlen Charakter“, як сего бажає „Organisationsentwurf“, але й они — самопонятно — підпомагають другі предмети гімназійської науки у змаганію до по-

висшої цілі і то в ріжких напрямках, у яких сей предмет не дасть ся ніяким іншим заступити. Природничі науки становлять конечне доповнене для прочих наук, обнятих гімназильним пляном научним, як прим. математика, що, так сильно переладована абстрактним формалізмом. Природничі науки поостріюють бистроту обсерваторного змислу, они вправляють молодечі уми в правдивім і точнім помічуваню та побуджають до застанови і думаня над зробленими поміченнями, розвиваючи рівночасно здібність до висновування заключень дорогою комбінаций ріжких природничих фактів. Однак найсильнішим педагогічно - дидактичним моментом природничих наук є се, що они учатъ присвоені з'ображення представляти вірно - річево, язиково (мовою), а навить і графічно (рисунком). Природничі науки отже розвивають рівночасно диспозиції душевні і тілесні; значить природничі науки мають величезну вартість формальну для інтелектуального розвитку ученика.

Однаке не менше значене природничих наук являє ся і під зглядом матеріяльним для розвитку молодечого ума. Іменно предметом природничо-біольогічних наук є досліджуване умов ествования чоловіка та єго взаїмних відносин до прочих творів природи. Через біольогічні науки вводимо молодіж в розумінє природи і кладемо в єї умах основи для можливо правдигого загального погляду на съвіт-природу. Науки природи вказують ученикови сили і середники, що при їх помочи може чоловік панувати над природою. Сей предмет гімназильної науки має доповнити прочі предмети о стільки, щоби гімназильний абітурієнт присвоїв собі певну самостійність в обсервациї і осудах так з області съвіта фізичного як і духового, а заразом, щоб він по скінчену гімназії був на стільки духовно розвинтий, щоб при помочи найзвичайніших середників міг ориєнтувати ся про дійсний стан науки взагалі та стежити єї розвиток у найважніших бодай єї напрямках.

Природничих наук не мож заступити — як дехто думає — математикою. Бо іменно математика, як се вже висше було зазначено, має до діла лише з абстрактами і послугує ся майже виключно лише одною і тою самою формою заключеня. Математичні правди не стоять у ніякій звязи із етикою і тому математика може лише учити, а ніяк не може

виховувати. Математика на кождім кроці послугує ся дедукцією і тому — річ природна — она образує головно здібність до дедукції. А прецінь розвиток душі дитини-чоловіка розпочинає ся від пізнання найближших і найпростіших предметів і подій в окружуючій природі. Математика каже конклодувати на основі абстрактів, під час коли науки природничі, поступаючи згідно з розвитком душі, учатъ заключати на основі даних живих конкретних фактів.

Природничі науки послугують ся все і всюди індуктивно-дослівідним методом і они призначають молодечі уми таким самим методом руководити ся не лише в науці але взагалі у житію. Природничо-біольогічні науки розвивають змисли та замилуванє навить і до певично мозольної праці приміром в лябораторіях при анатомічних чи мікроскопічних дослідах або прим. при збираню і означуваню ростин.

Подібно як математика також фізика і хемія не може нам заступити природничо-біольогічних наук тоді, як намходить о результати стисло педагогічної вартості, бо фізика і хемія, а так само і мінеральогія, має до діла із подіями та предметами неживої природи і тому вплив тих наук на вихованє молодіжи майже ніякий. Навпаки біольогічні науки, як зоольогія і ботаніка, учатъ нас, що природа не знає системів, типів, громад, клас, родів і т. д. она творить лише особнї (індивідуа) з рівними правами до житя, особнї, що стремлять до розвитку та забезпеченя житя свому потомству; кождий особень живий є здібний до відділовування на ріжні побуди з окруженя, значить є здібний до відчуваня болю чи терпіння. Хто порозуміє повисшу правду наук природничо-біольогічних сей не лиш, що на „людей дивить ся душою“, але й сей не заподіє кривди навить найдрібнішому хробачкови, що також має систему нервну, що також напевно чує біль-терпінє. І колиб нинї на науки біольогічні звертали в школї більше уваги, так такі варварські звичаї як нищене найкрасших сосонок, смеречок та яличок на різдвяні деревця та зриванє найкрасших живих цвітіток на мертві китицї і т. п. звичаї не малиб місця серед цивілізованої суспільності. Коротко кажучи природничо-біольогічні науки мають величезну вартість виховальну в напрямі етично-моральнім і під тим зглядом они безперечно перевищують класичну філььологію, що кормить молодечі серця

Ганнібалими, Цезарами, Ахиллями і т. п. героями, що, купаючи ся в морю людської крові, здобули безсмертну славу..

Біольогічні науки розвивають також і естетичний змисл поруч образовання обсерваторного змислу ріжними пречудними формами не лиш звірят і ростин висших, але й ріжними майстерними видами, які в непочислимих скількостях живуть у воді, воздусі та землі закриті перед нашими очима, а які мож бачити під мікроскопом. При помочі мікроскопу можемо подивляти чудову будову і красу істоторогічних картин, себ то тканий і клітин людського, звіринного чи ростинного тіла.

Як відомо природничі науки яко предмет науки гімназіяльної мають два степені: степень низший і висший.

На низшім степені повинна наука природи обмежувати ся лише до самого опису зверхного найзвичайніших а разом і найтиповіших особнів так звірячих як і ростинних, причім опис сей має довершувати ся самим учеником під безпосереднім проводом учителя. Цілю науки природи на тім степені є розвивати головно змисл обсерваторний відносно не лиш форми але й краски. Всі ціхі і особливі питоменности будови має ученик сам відкривати через безпосереднє оглядане. Іншими словами на тім степені науки природи ходить о формовані і присвоєні ученикови нових зображенів відносно живих творів природи дорогою перцепції.

Усі зображені набуті дорогою перцепції є найясніші найвірніші і найтриваліші і тому — річ природна — мають они саме основне значінє для інтелектуального розвитку ученика. Ходить лише о се, щоби окази, моделі, образи чи препарати, що ними послугуємо ся при науці природи, були під кождим зглядом бездоганні; а іменно, щоби они представляли дійсні форми, дійсні розміри величини — одним словом дійсну природу творів, про які трактує ся; а то тим паче, що перцепцією присвоєні з'ображені особливо на тім степені науки опісля лиш з дуже великою трудністю дадуть ся справити. І тому без найменшого сумніву при науці природи доходилибисьмо до найкрасіших результатів в зоольогічних чи ботанічних городах, де би мали перед очима живі твори природи. Очевидна річ, що такі наші бажання являють ся несповнимими особливо доторкаючи звірят. І найчастіші мусимо учити зоольгії, а поде-

куди і ботаніки лиш при помочи моделів, образів зглядно випханих чи законсервованих оказів. На мій погляд тими послідними себто оказами повинно ся як найменше оперувати; мене дивує, що по декотрих гімназіях головну вагу кладуть учителі на випхані окази ззвірят зглядно на засушені ростини і рік річно обтяжають шкільний бюджет головно закуплюванем випханих карикатур. Карикатур — кажу, бо в більшості випхані окази, а дуже часто і засушені ростини є нічим іншим як лише карикатурами дійсних живих творів природи, так що заходить обава, що через перцепцію тих оказів можуть потворити ся невірні зображення та повстati фальшиві поняття естетичні. І тому всюди там, де нема живих ззвірят чи ростин є найвідповіднішими до науки живої природи вірні образи, по можности фотографічні знімки або випхані чи засушені окази але абсолютно добри.

Добре моделі осягають свою ціль однак не вповні: моделі повинно доповнити ся завсігди живим об'єктом.

Велику прислугу науці природи віддає рисунок принадний, зладжений учителем спеціально в намірі зверненя уваги усіх учеників на якийсь особливий момент. Але й рисункови хочби й найліпшому має слідувати поперте живим предметом. Рисунок як і образ має ту прикмету, що його рівночасно можна демонструвати цілій класі і через те багато користає ся на часі. Добрий рисунок як і добрий образ образує змісл обсерваційний, естетичний і уявний, що про випхані окази та засушені ростини не завсігди можна сказати.

При науці ботаніки є учитель о стільки в кориснішім положеню, що може шкільну науку доповнити екскурзіями, о скільки найде на се вільний час, супротив так великої скількості ріжних предметів надобовязкових, що майже всі пополудні в тижні виповняють.

Екскурзії взагалі мають дуже велику вартість, бо они доповнюють і поширюють науку шкільну в незвичайній спосіб. Іменно в часі екскурзії чи в часі хочби звичайних проходів поза місто бачить ученик ріжні предмети живої природи у їх природнім виді та серед їх природних умов, через що неодно з'ображене ученика набуте науковою в салі шкільний може бути справлене зглядно сильніше утревалене.

Однак ботанічні екскурзії не завсіди приносять бажану користь: екскурзії треба обдумати наперед, щоби відтас не блукати ся безцільно та гайти час: а — що найважніше — всякі пояснення, має учитель уділяти зараз на місци найденої ростини чи якогонебудь іншого предмета природи, а не опісля в школі. Жива як найживійша перцепція — отсе перший і найважіший девіз для всякого педагога-природовця.

Особливі форми прим. ростин, що мають для чоловіка певне спеціальне значінє, ученики повинні збирати, щоб опісля могли їх засушувати, бо через те ученик близіше познамить ся з ростиною і вже тим самим буде нею більше цікавити ся. Однак і збиранє ростин повинно відбувати ся під проводом, хочби й лиш посередним, учителя; а се тому, щоби збиранє не переродило ся в манію збирання, для самого збирання яко ціли, а не яко середника до ціли науки природи. Те саме мож сказати і про збиранє комах, і мотилів і т. п. що не все і всюди осягає властиву мету.

Для того при збираню так ростин як комах найвідповіднійшим і в результаті найкориснійшим являє ся розділюванє між учеників спеціальних стисло означеніх задач, як прим.: той має збирати самі дневні мотилі, тамтой самі хруші птачленні (пентамера) інший самі хрестоцьвіти, той лише саме листє всіляких дерев, кущів, зел і т. д. і т. д. Сей метод збирання являє ся одноким, бо він саме веде до бажаної ціли. Іменно ученик має стисло означені межі роботи і він, хоч не хоч, мусить звертати особлившу увагу на збирані особні та порівнювати їх з другими більш або менш подібними особнями. Таке збиранє образує в високій мірі обсервацийний змісл.

Як вже висше зазначено наука зоольгії та ботаніки в першій і другій класі гімназіяльний має обмежувати ся головно до опису. Опис повинен бути влучний, стислий і короткий. Учитель має на се звертати особлившу увагу, бо тут як раз має ученик нагоду вправляти свої духові сили в поборюваню трудностей язикових, щоби вірно і точно висловити свої спостереженя. Тут передовсім учителі природовці Русини мають широке поле до попису, а заразом і велику отвічальність, більшу, чим прим. натуралисті по

гімназіях з іншими мовами викладовими, де вже є певна і стала термінологія, де є мова на стільки розвита, що мож нею легко всяке помічене, всяку гадку виразити словом. Природничі отже науки в високій степені поселяють образованню рідної мови і під тим зглядом они не дадуть ся заступити жадним другим предметом гімназіяльної науки. Що більше: рутеніст без помочи учителя природничих наук ледви чи зможе вивчити вповні рідної мови. Те саме мож сказати про польоніста, германіста, чи якого небудь іншого учителя мови. І не диво, що оно так є, бо знати мову цілковито може лише чоловік дійсно інтелігентний, себ то такий що глядить на оточення отвореними очима, що уміє всі тонкості людської душі і всі питоменості природничих творів передовсім помітити, а рівночасно і словом виразити.

„Die Vorstellungen d. Dinge sind Komplexionen der Vorstellungen ihrer Merkmale“ — говорить Гербарт. Отже при науці природи ходить о присвоєнє ученикови саме згаданих комплексий зображенъ знамен тѣл природи. А щоби се наступило, так потреба, щоби ученик оглядав предмети природи по можности як найосновнійше та щоб даний предмет ділав по можности рівночасно на всій його змисли, бо лиш таким способом можуть повстati сильні комплексий тревалих, вірних і ясних зображенъ. Річ ясна, що з огляду на сказане, при науці повинна бути завсігди більша скількість оказів того самого рода, так щоби їх можна було розділити між більше коли не всіх учеників. Оглядане повинно бути все-сторонне, основне ; і тому нараз не повинно показувати ся богато оказів, коли має бути осягнена мета науки. „Non multa sed multum“ — отсе прінцип, якого маємо придерживати ся як взагалі при всякій науці так в особеннosti при науці природи-біольогії.

В першій і другій клясі на другий піврік почавши від весняних місяців бере ся ботаніку. Тут учитель зовсім не повинен вязати собі рук приписаним підручником, але повинен йти рука в руку з розвитком вегетації в природі, бо лиш в сей спосіб поступаючи може покористувати ся живими оказами ростинними і протягом короткого часу, бо лиш протягом яких двох місяців, може осягнути поважні результати. Маючи прим. під руками білу медунку (*Lamium album*), котрої один примірник дістане до рук кождий ученик,

може учитель прегарно обробити не лиш всі складові частин ростинного тіла взагалі, але й звернути увагу учеників на важнійші моменти біольогічні, як прим. відношене ростин до комах, до умов побутових, примінене до оточення і т. п., на що на тім степені науки взагалі можна звернути увагу учеників.

Через докладне оглядане ученик присвоює собі зображення знамен ростини зглядно звіряті або коротко кажучи: пізнає відносного особня. В слід за пізнанем поступає і назває особня, що очевидно має полягати на основі пізнаних знамен: назва, о скільки єї сіце в народній мові нема, має як найвірніше віддавати зміст доторкаючого зображення, а іменно така, щоби її легко міг ученик випровадити сам із помічених ціх*)

Подібно також і при науці зоольогії найкрасші висліди науки можемосясягнути, коли послугуємося живими оказами, хочби се мали бути лише звіряті наші домашні, ученикови, як звичайно говорить ся, дуже добре знані.

Наука живої природи особливо на низькому степені повинна відбувати ся виключно при помочі живих середників, бо інакше наука природи є науковою неприроди, науковою абстрактів.

Предметом природничих наук на висшому степені є об'єзоване обсерваторіального змислу через порівнюване — себто через винаходжене ріжниць і подібності у поодиноких творів. Тут вже образується хлопячий ум не лиш під зглядом формальним, але й матеріяльним: тут присвоює собі ученик правдиве знання. В висших класах має ученик пізнати царину ростин і звірят у взаємному відношенні; заразом має тут учитель познакомлювати учеників за посередою мікроскопу із цариною мікроорганізмів, що становлять поміст між обома царинами висших живих творів. Уживане мікроскопу у висших класах має для старшої молоді дуже велике значення і то з ріжних зглядів. А іменно: 1) мікроскоп дає можливість пізнати клітину ростинну і звіринну, без чого неможливим є належите зрозумінє хочби й найпростіших фізіольогічних

*) Номенклатура в природничих науках є дуже важною річию взагалі; а тим паче номенклатура природнича в руській мові є одною із найбільш пекучих і діймаючих потреб, які в найближшій будущності мусять бути заспокоєні як слід. — Авт.

чинностій організму людського, звірінного чи ростинного, 2) через мікроскоп ученик пізнає новий незнаний загалови сьвіт мікроорганізмів, через що поширює свій духовий горизонт, 3) бачучи чудні картини ріжних тканий, із яких саме є зложений орзанізм людський, звірячий і ростинний, та бачучи на причуд майстерні форми ріжних одноклітинців ученик образує свій обсервацийно-естетичний змисл та набирає одушевлення і заохоти до студійования природи і до ріжних питань науки взагалі, 4) через помічуване клітин і тканий людського, звірячого чи ростинного тіла ученик бачить наглядно, що то значить кооперація спілки хочби й так мікроскопічно малих елементів, як клітини, котрих чинности, котрих процесси дають в сумі ріжні-преріжні незвичайно зкомліковані чинности — одним словом — жите особня.

При мікроскопі має учитель нагоду звертати увагу ученика на взаємини всіх трьох царин природи; іменно мікроскоп, при помочі котрого спроваджено сьвіт звірячий і ростинний до одного спільногого знаменника, що є ним клітина, дає тверду основу до витяганя далекосягних висновків про спільну генезу сьвіта ростинного і звірінного. Взагалі в п'ятій і шестій класі має ученик присвоїти собі пересъвідчене, що природа, є одна-одинока: одноцільна мимо так великої ріжнородності форм, у яких проявляється. Не сьміє сего однак говорити учитель прямо, але наука повинна бути в сей спосіб ведена, щоби ученик сам прийшов до такого переконання. Іменно обовязком учителя є відповідні хвилі використати як слід і доторкаючі моменти підчеркнути очевидно обережно і спритно. Згадаю от хочби діамант, графіт, уголь, хльорофіль (барвні тільця) у ростин, гемогльобіну у звірят, виміну матерії взагалі і т. д.

Означуване ростин зглядно звірят може також находити примінене на тім степені науки. Означуване має для ученика передовсім значінє формальне. Тут іменно ученик познакомлюється з ріжними способами, при помочі котрих усталюють люди ріжні природничі факти, та при помочі котрих утревалюють люди свої погляди і доходать до ріжних наукових назв і термінів. При означуваню ученик з коначності мусить стрінути ся з ріжними підручниками та ключами до означування ростин чи звірят, і познакомлюється з ріжними методами, як прим. аналітичними, синоптичними

і т. п. Доперва через означуванє учить ся ученик належито розуміти терміни того роду, як прим. кодло (тип), громада, ряд, рід, порода, раса, особень, що чайже для чоловіка інтелігентного не є дрібничною річию і знання чого від всяко-го інтелігента вимагаємо, так само як вимагає ся від чоловіка інтелігентного ясного погляду на ріжні слої людської суспільності, на ріжні прим. урядничі дікастериї, ранги і т. п.

Систематичне порядкованє, означуванє і класифікованє належать до найзвичайніших операцій духового життя. Імен-но всюди там, де маємо определити який небудь матеріальний чи психічний факт та зачислити його до якоїсь категорії предметів чи з'ображенень, властиво маємо до діла з означу-ванем. Приміром судия, коли має видавати справедливі ви-роки, так він мусить уміти належито склясифікувати вчинки підсудимих і примінити до них відповідні закони. Подібно съященик як сповідник або лікар як диягноста все і всюди має до діла із означуванем. Не згадую про учителя-педа-гога, що видаючи осуди про поступ ученика-вихованця пере-довсім повинен мати вправу в означуваню; тим паче, що від означеня — скажу ясніше — від класифікації учителя залежить звичайно і ціла будучність неодного ученика.

Наука систематики на висшім степені має також не ма-ле значінє. Однак систематика не повинна бути цілию самою про себе, а лише середником, що веде до властивої мети, якою є зробленє перегляду і впорядкованє усіх фактів, що їх ученик повинен був пізнати уже на низшім степені науки. Тут не має місця ні часу на детайлічні описи; тут відповідно до теперішнього пляну научного треба головно звертати ува-гу ученика на моменти біольогічні так у съвіті ростиннім як і зъвіриннім.

Зъвірята і ростини — се твори, що на кождій своїй степені розвитковій представляють нам фази безнастянного повставання, подібно як і земля і взагалі уся вселенна, що находить ся також в безнастяннім розвитку. І тому ученик висших клас гімназіяльних повинен бачити не лише ті без-настани зміни, що навколо него в природі довершують ся, але й він повинен порозуміти тісну звязь і взаїмні відносини усіх трех а передовсім взаємини обидвох царин живої при-роди. Іменно наука ботаніки в пятій а відтак зоології в шестій класі має бути в сей спосіб ведена, щоби для уч-

ника самої зглядно осьмої кляси була ясна залежність усіх живих творів зглядно організація їх тіла від фізичних умов, посеред яких даний особень пробуває: кождий особень (так як він є з'організований) є виложником усіх впливів, сил і чинників, що на него ділають. Борба о єстествене — ся відвічна природнича правда має старшому гімназистови являти ся чимсь природним для съвіта ростинного і звіринного, чимсь, що не потребує спеціальних доказів. Спостережене сеї великої чудотворчої сили для кожного чоловіка, а тим паче для молодця, перед котрим съвіт стоїть отвором, має далекосягле значене моральне. Іменно ученик, що пізнав сей всесильний чинник розвитку живої природи, розуміє, що чоловік лиш через завзяту і важку боротьбу з природою видвигнув ся понад природу; він розуміє, що всяка лінива та нездарна одиниця мусить скорше чи пізніше згинути без згляду на се чи се буде *Lepus timidus*, *Canis lupus* чи *Homo sapiens*.

Дальшим завданем природописних наук в гімназії є вироблене в молодечих умах пересувідчення, що всі явища природні відбуваються на основі певних, віковічних, незмінних, неублагаемих законів, яким підлягає взагалі уся матерія, усі живі твори не виключаючи і чоловіка, а даліше, що чоловік, усі пропрі живі і неживі твори природи — взагалі уся вселенна находит ся в безнастаннім ході розвитку, в ході беззвинного творення і нищення, безконечного повставання і загибелі, очевидно лише відносно зверхності форми, а не сути матерії, що є вічна-незнищима.

Таке понимане природи стає нам жерелом внутрішнього вдоволеня із себе самого (хочби із-за розуміння тісної звязи між ріжними явищами природи), із життя, із природи, взагалі із всього, що нас оточує: почувати себе щасливим із-за краси природи може лише чоловік, що розуміє природу.

Не менше важними представляють ся нам природничо-біольогічні науки коли поглянемо на них як на предмети гімназіального пляну научного із становиска психольогічного.

Іменно при науці ботаніки і зоольогії присвоює собі ученик зображення знамен природничих творів дорогою — як се вже й повисше зазначено — головно перцепції. І вже хочби й з того згляду природничі науки в порівнані з дру-

гими предметами гімназимальної науки є найживійшою наукою, бо тут як при науці ніякого другого предмету присвоює собі ученик первичні зображення, а рівночасно має тут нагоду творити собі зображення і найзагальнішої натури себе то поняття чи ідеї. І так прим. через порівнюване форм ріжних особнів звіриних, через пізнаване внутрішної будови (скелету) ссавців, птиць, повзунів, земноводників та риб, ученик хоч не хоч є приневолений до творення в своїй уяві висшорядних абстрактних зображень, як спільнотного пляну будови тих звірят: він хоч не хоч доходить до зображення типу хребовця. Що наука ботаніки, а передовсім зоології, хочби вже на найнижчім степені, образує в особливий спосіб диспозиції уяви, переконує нас наука тих предметів в першій згл. другій клясі, де хлопчики, очевидно при відповіднім веденю науки, на велику сatisфакцію учителя із зверхніх питоменностей якогось звірят вичитують цілу екологію згл. біологію дотичного особня: вже ученики першої згл. другої кляси гімназимальної здібні є до вислідження тісної звязки, яка заходить між зверхним видом особня, єго органами, краскою і т. д., а окруженнем, посеред якого даний особень живе. Одним словом природничо-біологічні науки спонукають до думання, до комбінації ріжних природничих фактів, до долекосяглого розумовання, до понять та ідей вже навить на низькім степені науки.

Се все можливе до осягнення лише при стисло методичнім веденю науки, значить ся при підповіднім доборі матеріалу та при відповіднім способі зацікавленя предметом. Зацікавлене є конечне, щоби викликати сильні вражіння, що побуджують мимовільну увагу, якої не викличе ніяке завзвиане ані навить погроза учителя.

Спосіб до зацікавлення предметом, до викликання в учениках мимовільної уваги, знайде легко учитель, що приходить на годину належито приготованим. Твори Брегма, К. Дарвіна, Франс'є а і многих інших обсерваторів житя звірят і ростин, а також власне знане, обсервация і досвід, а що найважливіше замилуване в своїм предметі, становлять невичерпаний засік матеріалу, яким мож навить і найсухійшу лекцію прикрасити на стільки, щоби ученики уважно єї першіпували.

Зацікавлене предметом се нічо іншого як лише при неволене учеників самим предметом до вижидання вражінь.

Отже насуває ся тепер питане, чи се вижидане а тим самим і цікавість ученика має бути вповні заспокоєна при науці чи ні? Отже на мій погляд: наука має бути так ведена і то не лише на низшім але й на висшім степені, щоби цікавість розбуджувала ся, але не заспокоювала ся вповні, бо лише тоді мимовільна увага буде актуальна. Се відносить ся як взагалі до всіх предметів так передовсім до природничо-біольогічних наук. Ожидане вражінь себ то цікавість не повинна бути вповні заспокоєва навіть тоді, як ученик покидає уже середні школу і переходить на універзитет, бо як довго є ожидане-цикавість, так довго є мимовільна увага для подій в природі, взагалі для всяких питань науки.

I як раз природничо-біольогічні науки є тим фактором в гімазияльнім пляні наукам, що саме будить в ученику інтерес як для питань з обсягу біольогії в особливості, так і для питань науки в загалі. Через науку природи — біольогії отворяють ся нам очі; однаке в дійсності через науку сюди лише множать ся перед нашими очима ріжні проблеми, що захоплюють цілу нашу душу і приневолюють нас до думання над ними та до дослідження їх. I в міру того, як ученик займає ся біольогією, в міру того змагає ся у него і загальний інтерес для науки, для знання, так що сьміло мож сказати: з учеників, що в гімазії цікавлять ся природою-біольогією, вийдуть мислячі уми, будучі учені і духові провідники народів.

Одним словом значінє-задане природничо-біольогічних наук в гімазияльнім пляні наукам, є першорядної вартості, бо они і лише они як ніякий другий предмет гімазияльної науки при дуже малій участі других предметів можуть дати гімазияльному абітурієнтови можливо правдивий погляд на сьвіт-природу.

Однаке у нинішній формі як наука ботаніки і зоольогії, та у рамках часу призначеного на науку обох згаданих предметів нинішнім пляном наукам в гімазії, природничо-біольогічні науки ледви чи зможуть в цілості осягнути повисшу мету. А іменно величезний матеріял з одної сторони, скупі

рахи часу і. брак ріжних середників а передовсім недоцінюванє ваги природописного габінету компетентними органами з другої сторони, є тими фізичними пере школами, завдяки котрим науки природничо-біольогічні не можуть відповісти своєму завданю як слід. І тому заходить пекуча потреба, незначної що правда, реформи відносно науки ботаніки і зоології особливо на висшім степені.

На низшім степені могло б остати так як є, якби лише до обовязуючих двох годин тижнево долучено єще одну обовязкову екскурзію в літніх місяцях що-тижня. Очевидна річ, що за екскурзії треба б окремо ремонтувати.

Що до науки ботаніки і зоології на висшім степені, так являється немислимою річию, щоби — в рамках призначеного часу — мож було присвятити нинішнім пляном матеріял як слід вичерпати. Ботаніка прим. в рамках підручника Ростафінського навіть і в трьох годинах тижнево не може бути основною переробленою, особливо коли відчислимо час потрібний на мікроскоповання. А передовсім у гімназіях східної Галичини, де святкують ся двоякі чи навіть троїкі свята, при скороченні півrocі шкільнім (після найновішого Міністер. розпорядку II. піврік шкільний має кінчити ся з днем 30. червня.) до кінця червня ледви мож буде переробити загальну частину, так що систематика остане хиба на приватну лекцію на ферії.

Так само неможливим є вичерпати зоологію в шестій класі, для котрої теперішній плян призначає лише дві згл. три (оскільки найде ся на се час) години тижнево. І тому конечним є так для ботаніки як і для зоології на висшім степені науки призначити по три години тижнево для науки самих предметів яко таких, а крім сего потреба дати по одній годині, призначений виключно для мікроскоповання згл. для практичних занять; так що в цілості булоби по чотири години обовязкових для науки ботаніки зглядно зоології на висшім степені науки. По-при се і матеріял належало б зредукувати о стільки, щоби біольогію трактувати при науці ботаніки згл. зоології лише оскільки сего вимагає конечність обговорюваної матерії.

В слід за тим очевидно мусить бути і бачнійша увага компетентних органів звернена на природничі габінети, на їх уміщені та готовані; а передовсім увагу слідує справити

на се, чи є дані умови для мікроскоповання і практичних зоотомічних занять, без котрих науки природи-біольогії в гімназії безуслівно не можна учити.

Повисше згадав я, що біольогію, іменно біольогію в стислім новочаснім значенні слова, належить при науці ботаніки і зоольогії обмежити до крайності: узглядити її лише на стільки, на скільки сего вимагає загальна звязь і тяглість науки природи взагалі або конечність оживлення предмету лекцій. Таке частинне прочищене ботаніки і зоольогії з біольогічної примішки особливо в клясі пятій і шестій є вказане з ріжних зглядів. Іменно промовляють за тим причини практичної як і дидактично-методичної натури: 1) по пропущеню біольогічної часті матеріял поменшиться як раз на стільки, що можливим буде його протягом пропонованого висше часу як слід обробити. (Прим. через пропущене при ботаніці в пятій клясі цілої загальної часті — другої, а в часті і третої — після підручника Ростафінського добуде ся відповідний час на оброблене систематики, при котрій дуже добре можна навязати найважніші річи із біольогії, анатомії і фізиольогії ростин, про що йде мова подрібно в обох згаданих розділах (III. і IV.); 2. таке недоговороване при науці природи-біольогії в пятій і шестій клясі удержить в напруженю увагу ученика для ріжних питань біольогічних на будуче та здергить на якийсь час онту передчасну съвідомість „всезнання“, що є характеристичною проявою передовсім у учеників семої і осьмої класи, проявою, нераз съмішною-найвною, але будь-що-будь шкідною для інтелектуального розвитку ученика, у котрого в парі з повисшою съвідомостію зроджує ся дуже часто і нехіт до дальшої праці над собою, байдужність до науки взагалі.

Натомість уважаю безуслівно потрібним заведене біольогії яко окремого предмета шкільної науки в гімназії. Іменно сема кляса (після обзнакомлення із ботанікою і зоольогією в пятій і шестій клясі) є найвідповіднішою для науки сего предмета бодай в одній годині тижнево. Наука біольогії особливо на тім степені духового розвитку молодіжи, коли то вже починають устанавлювати ся переконаня, погляди і характери, являє ся сильним чинником педагогічним, чинником освідомляючо-образуючим. Біольогія саме в незвичайній спосіб цікавить молодечі

уми і розбуджує в них тревале захоплені як взагалі науковою так передовсім ріжними питаннями відносно живої природи.

Біольогія яко окремий предмет гімназияльної науки є безуслівно потрібна особливо для всіх тих, що опісля ніколи не будуть мати нагоди зносити ся з природничими науками, як прим. съященик, правник, філььог-учитель і т. п., бо біольогія отирає всяку очі на єго ничтожність в природі і вже тим самим не позволяє розвинуті ся в чоловіці зарозумілости та перецінювано себе а напротив понижуваню та недоцінюваню других людей — коротко кажучи: наука біольогії в школі має велику педагогічно-етичну вартість.

Що біольогія є наукою, котра сама собою просить ся нині між прочі предмети гімназияльного пляну научного, на се вказує хочби й ся обставина, що гімназияльна молодіж з незвичайним захватом рве ся до всяких питань біольогічних, так що в читальнях чи научних кружках, які в послідніх роках майже в кождій нашій гімназії позасновувалися, як раз маємо найбільше рефератів і відчитів саме з області біольогії. З того отже згляду безуслівно є вказане, щоби всякі біольогічні питання, які черпає молодіж з ріжних, нераз і не зовсім здорових жерел, були предметом шкільної науки, де би молодіж одержувала відповіди на ріжні біольогічні питання в певній відповідній мірі та належитім освітленню.

Час вже раз дивити ся на жите отвореними очима і числити ся із струями та напрямками, які нуртують в нашій суспільноти і які безперечно відділовують на шкільну молодіж особливо як друковане слово, що є нині всякому доступне а тим паче гімназияльній молоді, що саме палає цікавостю і жадобою знання, та черпає всю звідки і як попаде, а передовсім хапає з захватом за теми, про котрі в школі зовсім ні або лише мало говорити ся.

При науці біольогії іменно при питанію про лідичність і при інших подібних моментах можна зачіпiti справи полові і в поважний спосіб та у відповідній формі кинути горстку съвітла на сю преважну справу, що про неї приходить ся звичайно самому молодцеви рішати без нічиєї помочи і поради. І дуже часто те рішене є того рода, що потягає за собою не лише жертву невинності, але й здоровля а навіть житя. І дивна річ: кождий інтелігентний чоловік

є съвідомий сеї стихійної сили та знає про єї значінє для життя кожної одиницї, кождий передовсім педагог оціняє як слід моральну вартість чоловіка чистого під зглядом половим, а прецінь так мало звертає ся нинੀ увагу на вихованє молодіжки під згаданим зглядом. Наслідки легковаженя дому і школою полового питання у вихованю є застрашаючі: про наслідки ті мігби близше заговорити неодин лікар . . . І тому крайна пора, щоби школа зробила вже раз якийсь початок в тім так важнім проблемі; не замикаймо очий на роботу червака, що точить потайки організм дітей-молодців, котрі мають колись стати керманичами народу, краю чи держави.

Наука біольогії нинੀ чи завтра чи пізнійше мусить бути впроваджена до наукового пляну гімназияльного: загальний інтерес науки, конечні потреби духового життя інтелігентної одиницї — одним словом дух часу домагає ся безпроверочного введення біольогії яко окремого предмета до шкільної науки в гімназії. Наука біольогії заокругляє і завершує горизонт природознавства та кладе тривку основу як для фільозофічної пропедевтики взагалі так в особливій мірі для психольогії.

Вагу природничих а тим самим і біольогічних наук понимав уже славний педагог Amos Comenius, після котрого „знанє-мудрість полягає в предметах, а не в словах, та мудрости треба учити ся не з книжок, але з небозвода, землї, дубів, буків... — коротко: з книги природи“.

Не менше цінив науку природи для виховання молодого покоління і Теодор Вайц (Th. Waitz), глибокий мислитель-педагог першої половини XIX. століття. Іменно у знаменитій своїй книжці п. з. „Загальна Педагогіка (Allgemeine Pädagogik)“ на стор. 418 пише Т. Вайц між іншим слідуючо: „...Ein Blick durch das Mikroskop oder Teleskop, die Erkenntnis fester Gesetze im Naturlauf, die Ahnung eines zweckmässigen, inneren Zusammenhangs kann dem Knaben oder Jünglinge durch den Unterricht werden, nur dringt die Bewunderung und Ehrfurcht, von der er dabei ergriffen wird, nicht leicht tief genug ein. Alles, was die Natur tut, erscheint ihm als zu natürlich, ihre Grösse und Erhabenheit so tief, das erst der Mann sie einigermassen zu fassen vermag“. А дальше, порівнюючи педагогічну вартість природничих наук для гімназияльного виховання із кля-

сичною фільольгією як педагогічним чинником, Т. Вайц (не відмовляючи впрочім класичній фільольгії значіння в гімназіальном пляні наукам) висловляє ся в такий спосіб: „Der Schüler soll nicht idyllisch in und mit der Natur spielen lernen, er soll sie auffassen und begreifen lernen nach ihrem Kausalzusammenhange, so weit dies in seinen Kräften steht...“ (стор. 419).

Значінє біольгії для виховання і образовання гімназіальної молодіжі порозуміли ясно усі сучасні учени педагоги такої міри як прим. професори O. i R. Hertwig-i, Waldeyer, Kolliker, Leydig і богато інших найзнаменитіших представителів сучасної науки взагалі, а з окрема представителів природничо-біольгічних наук. Рух, який послідніми часами зчинив ся за границею, іменно в Німеччині, за введенем біольгії до научного пляну висших кляс гімназіальних головно завдяки згаданим духовим велітням, каже нам надіяти ся, що новочасна біольгія в недалекій будуччині мусить заняти гідне місце серед прочих предметів гімназіальної науки.

Ангальтське княжество, що в минувшім році завело біольгію як окремий предмет науки у висших клясах усіх середніх шкіл, зробило переломовий крок вперед в розвитку середнього шкільництва не лише у Німеччині, але взагалі в цілій Європі.

Однак реформу гімназіального пляну научного в користь природничих наук, а спеціально в користь біольгії як окремого предмета, повинна — на мій погляд — попередити реформа навчання і приспособлювання на універзитеті кандидатів на учителів згаданих предметів. Іменно брак стисло означеного порядку викладів, для студентів фільзофії-натуралістів, та — що найважніше — брак примусового складання, що найменше річних як вже не п'врічних іспитів із поодиноких вислуханих предметів, а вкінці брак узглядненя покликаними до того органами, дійсних вимог кваліфікації до навчання природи-біольгії у нинішній середній школі, поносить львину частину отвічальності за несъвітлив будь-що будь нинішній стан науки природи-біольгії в гімназії. Не місце тут ширше про се розводити ся: недостачі інституції, покликаної до приспособлювання кандидатів для учительського звання взагалі, а з окрема для

япшюро гагицо то тиць.

Саме тенеп упногордце са очоха пеопратане тицане
збихати са тоштихинн пеяжитатан, а се тиц маде, то
унпогодобие та сиц погод жати тохни то еретяжини
cepежиро иктихиннтра, а неперогим миц позары тобапнуби-
тизараны позары Ѣцих тиц, то из ожоганты жоти науто
тизараны: моян хампом гагио кунгын иунгизи то кипика рахок
нпречини то то, иуон отса позрика Ѣхонзига аз кунтнини
тицнини отец погоди мицъ 3аэрнин, то же мадо

камъ тиц Ѣланнини жати тохни севъ таракомъ тиц.
Бкаанын гагион, яко ми же жакан иа ыжкиннини, але

мичина упнини иа ыспицъ тиц.
Спикс гагиин, имено жоропакио унпогоднини пын, гаге
тихинн тицнин гагиин, е нацан, то ! пфопма ынрепантре-
тихо-янтарнинноти раптори) то гибаторо снахиа гагиин
хамкин иунпогодн-глоубри (глоубри) то ет ынчои рехато-
тие тарак бернегеморо пынъ аз рапнине то хампамъ мичеха
н аз камникъи-унпогодобие. Гагио азака огоднине гындо-
тиак бакхони спаран ие жите жин хампин бицхочи норнине 3рацахони
то позрица Ѣчи тицнин та хампин бицхочи норнине 3рацахони
Олаче хамниниа бицхача ынрепантре тка гыпа (кечекин и. т. и.).
тобиорандо иа ынрепантре тицнини унпогодобие тиц кампаби-
тобиорандо иа ынрепантре тицнини унпогодобие тиц кампаби-
моян ясиб ынрепантре тицнини иа пикинк кыяккак иунпогоднини
иунпогодниниа ынрепантре тицнини, е 3арапано 3бичи. 3а

Виказ літератури

із якою я познакомив ся перед написанем
повищої роботи :

Herbart: Allgemeine Pädagogik.

Beyer O.: Über Schülerbeobachtungen. — Natur und Schule, Band I., Heft 5.

Ziller: Allgemeine Pädagogik.

Fröhlich G., Die wissenschaftliche Pädagogik.

Dr. A. Günthart: Die Aufgaben des naturkundlichen Unterrichts vom Standpunkte Herbarts. Leipzig u. Berlin 1904.

Kienitz-Gerloff: Welche Anforderungen soll man an botanische und zoologische Lehrbücher stellen? — Unterrichtsblätter für Mathematik und Naturwissenschaft 1901.

Dr. E. Lew: Naturbeschreibung. Handbuch der Erziehungs- und Unterrichtslehre — herausgeg. von Dr. A. Baumeister 1898.

Mühlberg F.: Die Möglichkeit der Durchführung des naturhistorischen Unterrichts in den oberen Klassen des Gymnasiums. Natur und Schule, Band I., Heft 3.

Mühlberg F.: Zweck und Umfang des Unterrichts in der Naturgeschichte an den höheren Mittelschulen mit besonderer Berücksichtigung der Gymnasien.

Paulsen: Geschichte des gelehrten Unterrichts. Leipzig 1897

Dr. J. M. Polak: Der naturgeschichtliche Unterricht und seine Förderungsmittel in den Unterklassen der Mittelschule. Programm der Staats-Realschule in Plan 1902/03.

K. Remus: Der dynamologische Lehrgang-Versuch einer geschlossenen Naturkunde. Leipzig 1906.

K. Remus: Das dynamologische Prinzip. Leipzig 1904.

S ch m i d , B a s t i a n : Die Entwickelung der Naturwissenschaften im XIX. Jahrhundert. — Natur u. Schule, Bd I, Heft 1/2.

S ch m i d , W. B. u. L a n d e s b e r g B.: Hilfs- u. Übungsbuch für den botanischen u. zoologischen Unterricht. — Verlag B. Teubner Leipzig 1901.

S c h o e n i c h e n W.: Blütenbiologische Schemabilder. Ein Beitrag zur Methodik des naturkundlichen Unterrichts. Stuttgart 1900.

V e r s a m m l u n g d e u t s c h e r N a t u r v o r s c h e r u. Ä r z t e am 25. September 1901: Über die gegenwärtige Lage des biologischen Unterrichts an höheren Schulen. Jena 1901.

W a g n e r E.: Über das Zeichnen im naturgeschichtliche. Unterrichte. Natur u. Schule, Bd I, Heft 1/2.

ЧАСТЬ УРЯДОВА.

I. Учительський збір

з кінцем шкільного року 1909/1910.

а) Учителі і розклад предметів обовязкових.

ДИРЕКТОР:

Недільський Софроп, в VI. р.

УЧИТЕЛІ:

1. Біленський Ярослав, заст. учителя, від цвітня 1910 р. на відпустці.

2. о. Войтіховський Антін, професор в VIII. р., радник епископ. Консисторії, учив релігії в класах IVб, Va, Vб, VIa, VIb, VIIa, VIIб, VIIІa, VIIІб — 18 годин тижн. і виголошував по 2 ексорти.

3. Галібей Стефан, заст. учителя, учив математики в класах Iб, IIa, IIb, IIIa, IIIb, польського язика в кл. приготовляючій, Iб, Iв — 22 год. тижн.

4. Гнатишак Лев, професор, завідатель рускої бібліотеки для учеників висшої гімназії, господар IIIa класи, учив грецького язика в кл. IIIa, руского язика в кл. IIIa, VIIб, VIIІa, VIIІб, каліграфії в кл. приготовляючій, Ia, Iб, Iв, відмая яз. лат. в Iб класі — 22 (згл. 28) год. тижн.

5. Годованець Петро, заст. учителя, господар IIб класи, учив математики в кл. приготовляючій, Ia, IIб, IVa, IVб, національної історії в кл. IIa, IIб, IIv — 21 год. тижн.

6. Головка Григорій, заст. учителя, господар IIIb класи, учив латинського язика в IIIb класі, географії і історії в кл. Iб, IVa, IVb, VIa — 22 год. тижн.

7. Гординський Ярослав, професор, завідатель рускої бібліотеки для учеників низшої гімназії, учив грецького язика

в кл. IIIб і VIб, руского язика в кл. IVa, VIIa, льогіки в кл. VIIa, VIIb — 20 годин тижнево.

8. **Губчак Михайло**, заст. учителя, в II. півротці на відпустці.

9. **Даниш Никифор**, професор, господар VIIIb кляси, учив математики в кл. Vb, VIa, VIb, VIIIb, фізики в кл. IVa, IVb, VIIIb — 21 год. тижнево.

10. **Дольницкий Лев**, професор в VIII. р., господар ІІа кляси, учив німецького язика в ІІа клясі, географії і історії в клясах ІІа, ІІІa, VIb, VIIa, VIIIb — 22 год. тижн.

11. **Єлюк Ізидор**, заст. учителя, господар Vb кляси, учив латинського язика в кл. IIIa, Vb, грецького язика в Vb клясі і руского язика в ІІа і ІІb клясі — 25 год. тижн.

12. **Козакевич Евген**, професор, господар VIb кляси, учив латинського язика в кл. VIb, VIIa, VIIIb — 16 годин тижнево.

13. **Кузьма Леонтий**, професор в VIII. р., господар VIIa кляси, завідатель збірки підручників для бідних учеників, учив латинського язика в кл. VIIa, грецького язика в кл. VIIa, VIIІa, VIIIb, німецького язика в ІІв клясі — 23 год. тижн.

14. **о. Лабенский Филип**, заст. учителя, господар ІІв кляси, учив релігії в кл. приготовляючій, Ia, Iб, Ів, німецького язика в Ia клясі, польського язика в Ia клясі, географії і історії в ІІв і ІІІb кл. — 23 год. тижн.

15. **Лаврів Михайло**, заст. учителя, учив латинського язика в кл. ІІа, німецького язика в клясах ІІb, Va, Vb — 18 годин тижн.

16. **Левицкий Богдан**, учитель, завідатель німецької бібліотеки для учеників, учив німецького язика в кл. Iб (від мая), VIb, VIIa, VIIb, VIIІa, VIIIb — 25 годин тижнево.

17. **Лепкий Володимир**, заст. учителя, господар IVb кляси, учив грецького язика в кл. IVa, IVb, руского язика в кл. IVb, Va, Vb, VIa, VIb — 23 год. тижнево.

18. **Миколаєвич Адам**, заст. учителя, господар Ів кляси, учив латинського язика в Ів клясі, руского язика в Iб, Ів, ІІв і ІІІb кл. німецького язика в Ів клясі — 24 год. тижнево.

19. **Мостович Прокіп**, професор в VIII. р., помічник директора, господар VIa кляси, учив латинського язика в кл. ІІb, VIa, грецького язика в VIIb клясі — 16 годин тижнево.

20. **Осуховский Генрих**, учитель, завідатель польської бібліотеки для учеників, учив польського язика в кл. IVб, Va, Vб, VIa, VIb, VIIa, VIIb, VIIIa, VIIIb — 18 годин тижнево.

21. **Попович Дометій**, заст. учителя, господар кляси приготовляючої, учив руского язика в кл. приготовляючої, польського язика в кл. IIб, німецького язика в кл. приготовляючої, географії і історії в IIб клясі — 19 годин тижнево.

22. **Примак Теодор**, учитель, завідатель природничого габінету, учив натуральної історії в кл. Ia, Va, Vb, VIa, VIb, фізики в кл. IIIa, IIIb — психология в кл. VIIIa, VIIIb — 20 годин тижнево.

23. **Рибчук Прокіп**, професор, в II. півроці на відпустці.

24. **Роздольський Михайло**, учитель, завідатель учит. бібліотеки, учив німецького язика в клясах IIIa, IIIb, IVa, IVb, VIa — 20 годин тижнево.

25. **Світлик Остап**, учитель, господар VIIb кляси, учив латинського язика в кл. Va, VIIb, грецького язика в кл. Va, VIa, — 21 годин тижнево.

26. **Смолинський Іван**, заст. учителя, в II. півроці на відпустці.

27. **Туна Осип**, заст. учителя, господар IVa кляси, учив латинського язика в кл. Ia, IIb, IVa, IVb — 24 год. тижн.

28. **Чайковский Василь**, заст. учителя, учив натуральної історії в кл. Iб, Iв, руского язика в Ia кл., польського язика в кл. IIa, IIb, IIIa, IIIb, IVa, також руского язика в клясах IV, V, VI. тут. ц. к. польської гімназії — 23 год. тижн.

29. **Чайковский Осип**, професор, учив географії і історії в кл. Ia, Iв, Va, Vb, VIIa, VIIb — 22 год. тижнево.

30. **Шипайлло Роман**, учитель, завідатель фізик. габінету, господар VIIa кляси, учив математики в кл. Iв, Va, VIIa, VIIb, VIIIa, фізики в кл. VIIa, VIIb, VIIIa — 24 год. тижнево.

ПОМІЧНИЙ УЧИТЕЛЬ:

o. **Станецький Іван**, заст. учителя ц. к. гімназії з польським виклад. язиком, учив релігії в клясах IIa, IIb, IIv, IIIa, IIIb, VIa — 12 годин тижнево і виголошував по 2 експорті.

а) Учителі надобовязкових предметів:

1. **Головка Григорій**, я. в., учив історії рідного краю в кл. IVa, IVб, VIa — 3 години тижнево.
2. **Голіговский Антін**, професор ц. к. школи для промислу дер., учив рисунків вільнопоруччих в 2 відділах — 4 год. тижнево.
3. **Дольницкий Лев**, я. в., учив історії рідного краю в IIIa і VIIb клясі — 2 год. тижнево.
4. **Книш Михайло**, учитель видл. школи в Коломиї, учив гімнастики в 8 відділах — 8 годин тижнево.
5. **о. Лабенский Филип**, я. в., учив історії рідного краю в IIIb клясі і стеноографії в 2 відділах — разом 3 год. тижнево.
6. **Чайковский Осип**, я. в., учив історії рідного краю в кл. VIIa, VIIb — 2 год. тижнево.
7. **Шипайлло Роман**, я. в., учив съпіву — 4 год. тижн.

II. Зміни в учительськім зборі в шк. р. 1909 1910.

Ц. к. Рада шк. кр. іменувала учителями тут. гімназії: Остапа Світлика і Михайла Роздольського (реєстр. з дня 5 серпня 1909. Ч. 25962); учителем ц. к. гімназії в Стрию учителя тут. гімназії Михайла Посацького (реєстр. з дня 5. серпня 1909. Ч. 25962).

Ц. к. Рада шк. кр. перенесла: а) до тутешньої гімназії заступників учит. Ізидора Єлюка і Евгена Глушкевича — з ц. к. рускої гімназії в Перемишлі (реєстр. з дня 27. січня 1910. Ч. 4780 згл. 4783), б) з тут. гімн. до ц. к. рускої гімназії в Станиславові заст. учит. Евгена Глушкевича (реєстр. з дня 7. лютого 1910. Ч. 8013); дала відпустку на цілий рік 1909/10 заст. учит. Осипови Кутібі; увільнила від учит. обовязків заст. учит. Василя Ткачкевича (реєстр. з дня 28. липня 1909. Ч. 40321) і приняла до відомості уступлене з посади заст. учителя Ярослава Танчаковського (реєстр. з дня 30. вересня 1909. Ч. 47068).

III. Плян науки.

Наука відбувала ся: а) в клясі приготовляючій взагалі після пляну, приписаного для IV. кляси народних шкіл вищого або міського типу, однак з узглядненем приписів в розпорядженню ц. к. Ради шк. кр. з дня 20. листопада 1904, ч. 25098; б) у всіх інших клясах після пляну, що міститься в інструкціях ц. к. Мін. В і Пр. з 1900 згл. 1909. року і розпорядженнях ц. к. Ради шк. кр.

Виказ лектури.

ЛАТИНЬСКИЙ ЯЗИК.

III. кляса: P. Cornelius Nepos: Miltiades, Aristides, Themistocles, Cimon, Epaminondas, Pelopidas, Hannibal.

IV. кляса: C. Julii Caesaris Commentarii de bello Gallico I. V. VII.

V. кляса: а) P. Ovidius Naso: Metamorphos: Chaos, Quattuor aetates, Deucalion et Pyrrha, De raptu Proserpinae, Caesar in stellam mutatur; Fast: De vocis Februarii, Martii, Aprilis origine, Quo modo Gabii capti sint; Trist: Ovidius de vita sua. Побіч сего Caesar дальше. б) Titus Livius Ab U. c. I. XXI.

VI. кляса: а) C. Sallusti Crispi Catilina; б) M. Tulli Ciceronis in Catilinam or. I.; в) P. Vergili Maronis Laudes Italiae, Aeneidis I. г) C. Juli Caesaris Comm. de bello civili II. (вибір).

VII. кляса: а) M. Tulli Ciceronis De imperio Cn. Pompei, Philipp. II. (вибір), Cato Maior; б) P. Vergili Maronis Aeneidis II. IV. VIII. X. XI.

VIII. кляса: а) Q. Horati Flacci. Carm. I. 1, 3, 8, 9, 21, 24, 31, 37, II. 2, 3, 7, 13, 17, III. 1, 4, 8, 21, 30, IV. 3, 12; Epop. 2, 16; Satir. I. 6, II. 2; Epist. I. 7. б) P. Corneli Taciti Germania 1—27; Annales I. (вибір).

ГРЕЦКИЙ ЯЗИК.

V. кляса: а) Ксенофонтова 'Ανάρτησις (після Хрестоматії) уст. 1, 5, 7, 8, 11, Кью προαιδ. 1, 2, 6, 9, б) Гомера Іліада I. III.

VI. кляса: а) Гомера Іліада VI, XVI, XVII, XXIV; б) Геродота VII. (вибір); в) Ксенофонтова Спомини: Геракль на розпуттю, Про приятелів.

VII. кляса : а) Демостена *Όλυμπος*, I. хаті Філ. III. б) Гомера Одиссея IV. V. VIII. XI. XV.

VIII. кляса : а) Платона *ΑπολογίαΣ*, *Κρίτων* *Ευθύφρων*.
б) Софокля Едип цар ; в) Гомера Одиссея (вибір).

РУСКИЙ ЯЗИК.

V. кляса : Побіч уступів, поміщених в читанці Лучаковского, читано : (прив.) Оповідання М. Вовчка, Могильницкого Скит Манявський, О. Маковея Залісє, Карпенка-Карого Суєта. Гребінки Приказки.

VI. кляса : Студинський Пересторога, Гр. Квітки Повісти і драми, І. Франка Слово о Лазаровім воскресенію, Ф. Колесси Огляд народної устної поезії, І. Франко *Boa constrictor*.

VII. кляса : Студинського Вступ до кореспонденції Я. Головацького (1835—1847), Кониського Т. Шевченко, Куліша Твори (вид. Романчука), Шевченка Кобзар (вид. Макарушки), І. Левицького Виговський.

VIII. кляса : Тобилевича Драми (вибір), Левицького-Нечуя Повісти (вибір), І. Копача Що то таке людске думанє, І. Франка Мойсей, Томашівського Маруся Богуславка, Ол. Колесси Столітє обновлення української літератури.

НІМЕЦКИЙ ЯЗИК.

Крім уступів, поміщених в читанках (для V.—VIII. кл.), читано :

V. кляса : Grimm Kinder- und Hausmärchen, Hoffman Unter der Erde, Aeusserer Glanz und innerer Wert.

VI. кляса : Goethe Hermann und Dorothea (шк.), Eichendorf Aus dem Leben eines Taugenichts (дом.), Minna von Barnhelm (шк.), Dr. Faustus (дом.)

VII. кляса : Nibelungenlied von Hebbel (дом.), Prinz von Homburg von Kleist (шк.), Leiden des jungen Werthers (дом.) Wilhelm Tell (шк.)

VIII. кляса : Iphigenie auf Tauris von Goethe (шк.), Ahnfrau von Grillparzer (дом.), Maria Stuart von Schiller (шк.).

ПОЛЬСКИЙ ЯЗИК.

Побіч уступів в читанках читано:

V. кляса: Mickiewicz Grażyna, Pan Tadeusz; Brodziński Wiesław; Syrokomla Urodzony Jan Dęboróg; Kraszewski Stara baśń, Powrót do gniazda; Sienkiewicz Nowelle (вибір), Konopnicka, Reymont, Orzeszkowa, Żeromski — в виборі.

VI. кляса: J. Kochanowski Treny, Odprawa posłów; Załocki Sarmatyzm; Niemcewicz Powrót posła; Pasek Pamiętniki; H. Rzewuski Listopad; Kubala, Szajnocha — Szkice; Orzeszkowa Nad Niemnem; Sienkiewicz Trylogia.

VII. кляса: Mickiewicz Konrad Wallenrod, Dziady III.; Małczewski Maryja; A. Fredro Śluby panieńskie; Słowacki Lilla Weneda, Kordyan; Żeromski Ludzie bezdomni; Prus Faraon.

VIII. кляса: Krasiński Nieboska komedya, Irydyon; St. Tarnowski, P. Chmielowski, Tretiak — Studya do historyi literatury polskiej; Kasprowicz, Tetmajer — Poezye.

ПРЕДМЕТИ НАДОБОВЯЗКОВІ.

1. **Істория рідного краю:** в III. IV. VII. клясі в обох півроках по 1 годині, в VIII. клясі лише в 1. півроці, а в VI. клясі лише в 2. півроці по 1 годині на тиждень. Училися всі ученики після пляну назначеного ц. к. Радою шкільною краєвою.

2. **Рисунки** в двох відділах по 2 години на тиждень.

Ученики рисували в I. відділі після нової методи науки вільноручних рисунків з таблиці і на таблиці: коло, лінії зігнуті у вісімку, подвійно зігнуті, зігнуті у трикутник, квадрат, лінії слимаковаті поєдинчі і зложені, листки поєдинчі, і з поєдинчих листків зложені розети чотиро- і осьмидільні, пальмети, акротерії і орнаменти.

В II. відділі рисували поєдинчі листки контурово стилізовані, пальмети, орнамент стяжковий виконаний олівцем, тушом і красками. Рисунки перспективічні, посудини з оканів, поєдинчі листки стилізовані і природні, орнамент площинний, зложений, розети, голови звірят і твари людські; ученики рисували і малювали предмети з природи олівцем і красками.

3. Съпів. Наука відбувала ся у двох відділах по 2 години на тиждень.

Відділ I.: Після підручника А. М. Сахера взято теорію съпіву: про тон, ноти, ключі, вартість ноти, павзи, такт, інтервали, будову гами дурової і мольової, віддих, динаміку, мельодію, гармонію, ритм і темпо. Ученики вправлялись в съпіві з нот.

Відділ II.: Съпівано около 30 церковних пісень на мішаний і мужеский хор: Бортнянського, Гесселя, Кошка, Вербицького, Лаврівського, Чайківського і др., псалми Бортнянського, Гайдена, Лірина і др. Зі съвітських пісень съпівано: Вербицького: Як умру, Лисенка: Жалібний марш, II. Quod libet, Коломийки, На прю, та інші дрібні речі.

4. Стенографія в 2 відділах по 1 годині на тиждень.

Короткий начерк історії стенографії, про значінє і вагу стенографії в пинішних часах, система Габельсбергера і єї прикмети, вступні поняття про науку стенографії, її поділ на 3 часті. Ч. I.: Громади співзвукові, самозвуки, творене слів, приставки рускі і чужі, їх поділ і спосіб писання, окінчення слів, їх значінє і спосіб писання, чужі слова. Ч. II.: Скорочуване слів.

В другім півроці кожної лекції півгодинна вправа.

5. Гімнастика в 8 відділах по 1 годині на тиждень.

Вправи відбувалися в кождім відділі відповідні до віку і фізичних сил молодіжі, головно після шведської методи, що дається найкраще примінити до фізіологічних гігієнічних потреб організму молодіжі.

Старша молодіжь перерабляла крім сего вправи Мілера (Müller-a) та вправляла ся в борбництві. Крім сего устроювало товарискі гри і забави та ставляло піраміди. З весною, в погідні дні, відбувалися забави та гри в мяча пр. вежа, плястучка-пилка, союзняк і т. і.

IV. Теми:

I. до письменних задач в висших клясах.

a) В рускій мові.

КЛЯСА Va.

1. Початок шкільного року. Образок з житя учеників.
2. Як дістав ся Одиссей до дошу Алькіноя? На основі шкільної лекції.
3. В чим проявляється поетична творчість автора „Слова о полку Ігоревім“?
4. Терпіння матери в оповіданні М. Вовчка „Два сини“.
5. Значення Фенікіян у всесвітній культурі.
6. На осн. науки історії.
7. Як зображає Данте пекло?
8. На осн. шк. лект.
9. Святашний вечір. Опис.
10. Як повстало початкова літопись?
11. На осн. шк. науки.
12. Громадський устрій карпатської Русі в XIII. ст.
13. На осн. „Захара Беркута“ І. Франка.
14. Подати зміст і провідну думку „Ідлії“ І. Франка.
15. Державний устрій Атен в часах Періклія.
16. На осн. науки історії.
17. Характер Київлян.
18. На осн. шк. лект.

КЛЯСА Vb.

1. Чого можемо научити ся від пчіл?
2. Стріча Хриза з Агамемноном.
3. На осн. шк. лект.
4. Утеча Ігоря з неволі.
5. На осн. шк. лект.
6. Жите козачки в оповіданні М. Вовчка „Козачка“.
7. Битва на Косовім полі.
8. На осн. шк. лект.
9. Виховані молодіжі в Спарті.
10. На осн. науки історії.
11. Село в зимі.
12. Опис.
13. Значення Печерської Лаври для розвитку старорусского письменства в домонгольській добі.
14. На осн. шк. науки.
15. Побіда Тухольців над Татарами.
16. На осн. „Захара Беркута“ Ів. Франка.
17. Доля Петра в оповіданні Із. Воробкевича „Турецкі бранці“.
18. Значення походів Олександра Великого.
19. На основі науки історії.
20. Як повстало грецька народна епопея?

КЛЯСА Via.

1. Добрі книжки се добрі приятелії.
2. Вплив християнства на розвій руского письменства.
- На осн. шкільної науки.
3. Народні повір'я в повістях Гр. Квітки.
- На осн. шк. лект.
4. Прошанє Гектора з Андromахою.
- На осн. грецкої лект.
5. Причини упадку римської республіки.
- На осн. науки історії.
6. Опис борби над Каялою в літописи а в „Слові о полку Ігоревім“.
- На осн. шк. лект.
7. Механізм віддихання.
- На основі науки історії природи.
8. Рускі школи в XVI і XVII. ст.
- На осн. шк. науки.
9. Золото а желізо.
- Порівнаннє.
10. Розвій драми на Русі в XVII. і XVIII. ст.
11. Наслідки приходу Гунів до Європи.
- На осн. науки історії.
12. Народні пісні історичні.
- Їх поділ і значіннє.

КЛЯСА VIb.

1. Стіба і жниво — образ людского житя.
2. Характер старорусского письменства в старинній добі.
- На осн. шк. лект.
3. Образ сватаня в повісті Квітки „Маруся“.
- На осн. дом. лект.
4. Стріча Діомеда з Глявком.
- На осн. грецкої лект.
5. Невільництво у Римлян.
- На осн. науки історії.
6. Участь природи в житю чоловіка.
- На осн. „Слова о полку Ігоревім“.
7. Процес травлення і виміни матерії в організмі.
- На осн. науки натур. історії.
8. Братства і їх діяльність.
- На осн. шк. науки.
9. Вода годування-вода руйнує.
10. Григорій Скоровода.
11. Вплив хрестоносців походів на розвій освіти і культури в Європі.
- На осн. науки історії.
12. Головні прикмети народної поезії.

КЛЯСА VIIa.

1. Розвинуті Слова Т. Шевченка:

„Тяжко впасти у кайдани, умирати в неволі,
Ta ще гірше спати, спати і спати на волі.

2. Значіннє „Наталки Полтавки“ в історії української драми.
3. Характер Виговського.
- На осн. пов. Н. Левицкого.
4. Як зумів варвар Філіп видвигнути ся на провідника культурних Греків?
- На осн. лект. Демостена.
5. Які гадки насуває напись на памятнику тернопільських героїв:

Ω οὖν ἀγγέλλειν λαχεδαιμονίος. "Οτι τηρε
κείμεθα τοις κείμονι ρήματι πειθόμενι.

6. В чим лежить реформаторська діяльність М. Шашкевича?
7. Основні мотиви більших поем П. Куліша. Характеристика на основі дом. лект.
8. Ціцерон а грека фільософія. На осн. лат. лект.
9. З якими походами можна порівнати похід Наполеона на Росію? На основі науки історії.
10. Лірика Метлинського. На осн. шк. лектури.

КЛЯСА VIIб.

1. Розправити ся над словами Тараса: „Слово — мама, — се съвятеє, великеє слово“.
2. Атеньска суспільність за часів Демостена. На осн. I. бесіди олімп.
3. Якими стежками вдирає ся живе народне слово в літературу українсько-руску?
4. Що хотів Ціцерон для себе узискати виголошуючи мову „De imperio Rompei“? На осн. лат. лект.
5. Альманахи українські в I. половині XIX. віку.
6. Які хвили з життя Тараса насувають нам на думку єго слова: „Ходив я та плакав тай людий шукав, щоб добру навчили“.
7. О скільки оправдані закиди що-до укладу Шіллерового „Вільгельма Телля?“ На осн. нім. лект.
8. Розправитись над словами Кониського:

„Не пропаде тее в съвіті,
Що гірким потом хто полив“.

9. В чим лежить значінє французької революції для Європи? На основі науки історії
10. Два найважнійші закони природи: захованє енергії і захованє матерії. На основі науки фізики і хемії.

КЛЯСА VIIIа.

1. Розправитись над словами I. Франка:
„Уміти жити! Трудне, велике вмінє,
Котрого жадна книга не навчить,
А лиш навчає досьвід і терпінє
Й любов, що всіх ріднить і єдинить.“

2. До вибору: а) На чим головно засновують ся заслуги П. Куліша в українській літературі? — б) Найдавнійші поселенії Австрії та їх культура.
3. Сократ проповідник но-

вих ідей. На осн. грецкої лект. 4. До вибору: а) Змагання Августа що до піддвигнення літератури латинської. На осн. лат. лект. — б) Недільні школи на Україні. На осн. переробленого матер. 5. Найновійші досліди що-до авторства М. Вовчка. 6. До вибору: а) Пояснити слова Шіллера: „In deiner Brust sind deines Glückes Sterne“. — б) Світло в природі. На осн. науки фізики. I. 7. Вправдати заголовок оповідання Кониського „Непримирена.“ На осн. шк. науки. 8. До вибору: а) Яку ідею перевів Софокль в трагедії „Єдип цар“. На осн. грецкої лект. — б) Чи і о скільки можемо учитись зі злих примірів?

КЛЯСА VIIIб.

1. i 2.—VIIIa; 3. Розправитись над словами Горация: „Quo semel est imbuta recens servabit odorem testa diu.“ 4. До вибору: Характеристика просвітних та культурних змагань Українців в 60. роках XIX. ст. — б) Марія з Вилинських Марковичева і Опанас Маркович та їх значінє в українській літературі. — в) Як Габсбурги стали володарями Австрої? 5. В чим проявляється величність Сократа? 6. Розправитись над словами Т. Шевченка: „Треба і на чужі люди подивитись, як там живуть“. 7. До вибору: а) Подати найважливіші моменти, що спиняють Мойсея в єго діяльності. На осн. дом. лект. „Мойсей“ І. Франка. б) Реформи Marii Teresii. На осн. науки історії. 8. До вибору: а) Яких принципів радить придержуватись Іван Левицкий в писаню літературних творів? На осн. розвідки Ів. Левицького: „Сьогочасне літературне прямоване“. — б) Виконуюча влада австрійської монархії. На осн. науки історії.

б) В польській мові.

КЛЯСА Va.

1. Archanioł Gabryel jako posłaniec Boga u Goffreda. (Jeruzolima wyzwolona). 2. Tło historyczne w I. ks. P. Tadeusza. 3. Jaki pożytek przynosi nam kwarzec? 4. Egipcyanie jako pionierzy kultury. 5. Postać Robaka w pierwszych 6 księgach P. Tadeusza. 6. Swaty w ziemi krakowskiej. Na podst. „Wiesław“ K.

Brodzińskiego. 7. Zasługi Peryklesa. 8. Wieczór wiosenny. Obrazek z przyrody. 9. Rozbior wierszyka L. Rydla p. n. „Jesienią”. 10. Życie pasożytów w świecie roślinnym.

КЛЯСА Vб.

1. Dante z Wergilim nad brzegami Acheronu. (Na podst. Boskiej Kom.) 2. Jak przedstawia się nam towarzystwo soplcowe w I. ks. P. Tadeusza? 3. Pozytek jaki odnosimy z wapienia. 4. Fenicyanie jako kolonizatorzy. 5. Jakie skutki pociągnął za sobą spór o skórę niedźwiedzia w IV. ks. P. Tadeusza? 6. Niedola i dola Haliny. Na podst. „Wiesława” K. Brodzińskiego. 7. Bohaterowie greccy wojen perskich. 8. „Ranek wiosenny”. Obrazek z przyrody. 9. Jakie zasady wpaja w naród Jan Kasprówicz w wierszyku p. n. „Błogosławieni”? 10. Środki ochronne roślin.

КЛЯСА VIa.

1. Literatura łacińsko-polska przed wystąpieniem Mik. Reja. 2. Uzasadnić przysłowie: „Jak sobie pościelisz — tak się wyspisz”. 3. Oświata w Polsce i główne jej czynniki w w. XVI. 4. Przyjemności zimy. 5. Jakie znaczenie w literaturze politycznej ma Frycz Modrzewski a Stanisław Orzechowski? 6. Skarga — jako statysta. 7. Makaronizm i panegiryzm jako dwa walne czynniki upadku polskiej literatury w w. XVII. 8. Uzbrojenie zwierząt jako wynik przystosowania do warunków bytu. 9. Klasycyzm francuski i wpływ jego na literaturę Stanisławowską. 10. Korzyści podrózowania.

КЛЯСА VIб.

1. Znaczenie Długosza na tle poprzedników. 2. Uzasadnić przysłowie: „Czem skorupka za młodu nawrze, tem na starość trąci.” 3. Tryumf języka polskiego nad łacińskim w w. XVI. 4. Przykrości jakich nam często nie szczędzi zima. 5. Zapatrywanie Orzechowskiego a Górnickiego na prawdziwe szlachectwo. 9. Jak powinniśmy kochać ojczyznę? Na podst. odpow. kazania sejm. P. Skargi. 7. Sielankopisarze wieku XVII. 8. Owłosienie i ubar-

wienie zwierząt jako wynik przystosowania do warunków bytu.
9. Pierwiastek ludowy w literaturze Stanisławowskiej. 10. Jakie korzyści przynosi mi dokładnie przeczytana dobra książka?

КЛЯСА VIIa.

1. Poezja polska za czasów księstwa Warszawskiego. 2. Rozwinąć myśl Słowackiego: „Pieśń często z kajdan iskrę wydobywa”. 3. Znaczenie reformacji dla państw europejskich. 4. Ogólna charakterystyka literatury Polski niepodległej. 5. Podmiotowe ballady A. Mickiewicza — wyświetlić na nich stosunek jego do Maryli. 6. Idea „K. Wallenroda”. 7. Litawor Wallenrod i Wojewoda z „Maryi” Malczewskiego. Zestawienie. 8. Fredro — dziwem zjawiskiem w epoce romantyzmu. 9. „Testament mój” J. Słowackiego. Tok myśli i rozbiór. 10. Czem powinienem się zająć podczas feryi, bawiąc wśród ludu?

КЛЯСА VIIb.

1. Niemcewicz jako szermierz przeciwko wpływowi francuskiemu. 2. Rozwinąć myśl Słowackiego: „Ludzie naprzód do trumny odprowadzają.... potem kochają”. 3. Skutki wojny trzydziestoletniej w ogólnym ukształtowaniu się państw europejskich. 4. Postacie niewieście w „Wiesławie” K. Brodzińskiego a „Natalce Połtawce” Kotlarewskiego 5. Ludowy pierwiastek w balladach i romansach A. Mickiewicza. 6. Uzasadnić na życiu A. Mickiewicza przemianę Gustawa w Konrada w „Dziadach”. 7. „Kozak” i „Ukraina” w oświetleniu t. zw. „Szkoły ukraińskiej”. 8. Czy Fredro jest rzeczywiście ojcem komedyj polskiej? 9. „Poeta i natchnienie” J. Słowackiego. Tok myśli i rozbiór. 10. O czym może mnie i powinno pouczyć zwiedzanie pamiątek narodowych?

КЛЯСА VIIIa.

1. Słowacki — jako twórca modernizmu w poezji polskiej. 2. Masynissa a Wallenrod. Porównanie. 3. Stosunek Słowackiego do matki. 4. „Koło poetów czerwonoruskich”. 5. „Wieś polska” w poetycznych utworach M. Konopnickiej. 6. Złoty róg we „We-

selu“ Wyspiańskiego a harfa Dawida w „Lilli Wenedzie“ Słowackiego. 7. „Kolonizacja Ukrainy“. Na podst. szkicu Szajnoch p. n. „Zdobycze płyga polskiego“. 8. Tragedya starożytna a nowożytna. Objąć na dowolnie obranych tragediach.

КЛЯСА VIIIб.

1. i 2. —VIII. a ; 3) Konfederacya barska w twórczości Juliusza Słowackiego. 4. „Cyganerya warszawska“. 5. Kasprowicz jako liryk. 6. Cykl utworów Wyspiańskiego o „Bolesławie Śmiałyem“. 7.—7. VIIIa. 8. Wybitni pozytywiści w literaturze polskiej.

в) В німецькій мові.

КЛЯСА Va.

1. Der Grundgedanke und seine Veranschaulichung im Gedichte Blüthgens „Der Hirsch und der Graben“. Nach der Lektüre. 2. Die volkstümliche Vorstellung des verwünschten Schlosses. Nach Grimm „Kinder und Hausmärchen.“ 3. Die Gründung und Einrichtung der phönizischen Handelskolonien. Nach d. Lektüre. 4. Orientierungsmittel der Matrosen auf hohem Meere. N. d. Lektüre. 5. Übersetzung aus dem Ruthenischen. 6. Die Geschichte der Akropolis von Athen. N. d. Lektüre. 7. Die Verdienste der Frau Doman um das Wohl der Familie Friedel. Nach Hoffmanns „Unter der Erde“. 8. Wie erwarb sich Benjamin Franklin seine hohe Bildung ? N. d. Lektüre. 9. Geologische Tätigkeit des Wassers. N. d. Schullektüre. 10. Der Einfluss Westeuropas auf die Hebung der japanischen Kultur. N. d. Lektüre. 11. Schilderung eines römischen Triumphes. N. d. Schullektüre. 12. Die Spuren des vorgeschichtlichen Menschen in Deutschland. N. d. Schullektüre. 13. Es sind Schillers Worte :

„Und der Mensch versuche die Götter nicht
Und begehre nimmer und nimmer zu schauen,
Was sie gnädig bedecken mit Nacht und Grauen“

durch ein Beispiel zu erklären. Nach der Schullektüre. 14. Welchen Einflüssen verdankt Goethe seine geistige Entwicklung im Elternhause ? Nach der Schullektüre.

КЛЯСА Vб.

1. Es sind die verderblichen Folgen der Leichtgläubigkeit an einem Beispiele zu zeigen. Nach d. Lektüre. 2. Die Verdienste des treuen Johannes um das Glück seines jungen Königs. Nach Grimm. 3. Die Bildung der Kristalle. Nach der Lektüre. 4. Das Prägen der Münzen zu Berlin. Nach der Lektüre. 5. Übersetzung aus dem Ruthenischen. 6. Die Bedeutung der olympischen Spiele für das griechische Volk. Nach d. Lekt. 7. Lorenzens Überfall auf den Handwerksburschen. Nach F. Hoffmans „Unter der Erde“ 8. Durch welche Mittel und auf welchen Wegen erlangte Georg Stephenson seinen Ruhm? Nach d. Schullektüre. 9. Die Macht des Gesanges. N. d. Schullektüre. 10. Die Verwertung der abendländischen kulturellen Errungenschaften durch die Japaner in der Heimat. Nach. d. Schullektüre. 11. Inhaltsangabe des Uhlandschen Gedichtes „Ver sacrum“. N. d. Schullektüre. 12. Die Kunstfertigkeit des vorgeeschichtlichen Menschen in Deutschland. N. d. Schullektüre. 13. Die Erlebnisse des Tauchers unter der Oberfläche des Meeres. Nach der Schullektüre. 14. Die geistige Entwicklung Goethes im Elternhause. Nach der Schullektüre.

КЛЯСА VIa.

1. Das Gewitter auf dem Lande. 2. Wie kommt Jussuf ben Ibrahim zur Erkennnis seines Glückes? Nach „Der Wunsch“ von David Hack. 3. Die Verschlingung der Fabeln in Wieland „Oberon“ 4. Die mythische Deutung des Märchens „Dornröschen“. Wodurch befestigten die Römer ihre Herrschaft über die unterworfenen Völker? 6. Mit welchen Kunstmitteln schildert Goethe das Besitztum des Löwenwirtes? 7. Der Nutzen des Wanderns. 8. Die Gestalt des Jüngers in M. v. Ebner-Eschenbachs „Krambambuli“. Nach der Lektüre. 9. Cato und Caesar. Ein Vergleich, Auf Grund der latein. Lektüre. 10. Die Femgerichte. Nach d. Schullektüre. 11. Der Blinde und der Taube — welcher von beiden ist übler daran? 12. Goethes Aufenthalt in Strassburg und seine Bedeutung für den Dichter. Nach der Schullektüre. 13. Die Exposition in Lessings „Minia von Barnhelm“. 14. Von der Naturalwirtschaft zur Geldwirtschaft. Nach der Schullektüre.

КЛЯСА VIб.

1. Ein Spaziergang im Herbste. 2. Welcher Verbrechen wegen wurde Reineke vor's Gericht gestellt ? 3. Die Hautpflege. Auf Grund der Naturgesch. 4. Was bewog den Ritter den Kampf mit dem Drachen aufzunehmen ? Auf Grund der Ballade von Schiller. 5. Ein Hausbrand. Eine Schilderung. 6. Einfluss der römischen Kultur auf die deutsche. Nach der Schullektüre. 7. Charakteristik des Wirtes zum goldenen Löwen im Verhältnis zu dem Sohne. Nach der Lektüre. 8. Die Mittelalterliche Burg. Nach der Schullektüre. 9. Wie lernte der Bauer Stephan den Esel als einen Esel behandeln ? Nach d. Erzählung von P. Rossegger. 10. Vom Instinkt und der Sprache der Tiere. 11. Entstehung und Verbreitung der Kultur. 12. Anfänge der Buchdruckerkunst bei den Ruthenen. 13. Warum entschied sich Klopstock für das hohe Thema der Erlösung und die Form eines Epos ? Auf Grund der Schullektüre. 14. Die Intrigue und deren Durchführung in Lessings „Minna von Barnhelm“.

КЛЯСА VIIа.

1. Inwieweit unterscheidet sich die älteste Gestalt der Nibelungensage von dem Nibelungenliede ? 2. Wie soll ich ein Buch lesen um den grössten Nutzen daraus zu ziehen ? 3. Entstehung und Wesen der ritterlichen Poesie in Deutschland. 4. Wie befolgt Prinz von Homburg die Befehle der Kurfürsten in der Schlacht bei Fehrbellin ? Auf Grund der Schullektüre. 5. Wie spottet Walter von Stolzing über seine Gegner ? Auf Grund der Oper von R. Wagner „Die Meistersinger von Nürnberg“. 6. Was bewog Hagen den Siegfried zu töten ? Auf Grund der Hauslektüre von Hebbels „Nibelungen“. 7. Schillers Verhältnis zur Geschichte im Drama „Wilhelm Tell“. 8. M. Luther und die deutsche Schriftsprache. 9. Wie verknüpft Goethe eigene Erlebnisse mit den Erlebnissen seiner Freunde in dem Romane : „Die Leiden des jungen Werthers ?“ Nach der Hauslektüre. 10. Wie heilte Hautzner-Michel die Everl Weishofer ? Nach der Schullektüre.

КЛЯСА VIIб.

1. Welche Veränderungen hat die ursprüngliche Nibelungensage erfahren? 2. Lesen ist das wichtigste Werkzeug der Selbstkultur und eine Kunst. 3. Einfluss des Christentums auf die Entwicklung der ritterlichen Poesie in Deutschland. 4. Prinz von Homburg als Anführer der Reiterei in der Schlacht bei Fehrbellin. Auf Grund der Schullektüre. 5. Die Gestalt Hans Sachsens in der Oper von R. Wagner „Die Meistersinger von Nürnberg“. 6. Inwieweit war Brunhild an der Ermordung Siegfrieds schuldig? 7. Behandlung des Stoffes in Schillers Drama „Wilhelm Tell“. 8. War M. Luther wirklich der Schöpfer der deutschen Schriftsprache? 9. Werthers Ansichten über Natur und Kunst. 10. Wie überzeugte Hautzner-Michel die Everl Weishofer, dass „das Schicksal des Menschen in Gottes Hand steht?“ Nach der Schullektüre.

КЛЯСА VIIIa.

1. До вибору: а) Rousseaus Werke und ihr Einfluss auf die Zeitgenossen. б) Entstehungsgeschichte der Goetheschen „Iphigenie“. 2. Sprachstudium und dessen Nutzen für den Menschen. 3. До вибору: а) Was ist Bildung und was verlangen wir von einem Gebildeten? б) Wesen und Entwicklung der deutschen Schicksalstragödie. 4. Es ist der Spruch von Goethe zu erläutern:

„Noch ist es Tag, da röhre sich der Mann;
Die Nacht tritt ein, da niemand wirken kann“.

5. Wiederfindung und Heilung des Bruders durch Iphigenie. Auf Grund der Lektüre. 6. Entstehung der romantischen Schulen und ihre Tendenzen. 7. Lebensgeschichte der Maria Stuart. 8. Es sind die Worte Goethes zu erläutern:

„Das ist die wahre Liebe, die immer sich gleich bleibt,
Wenn man ihr alles gewährt, wenn man ihr alles versagt“.

КЛЯСА VIIIб.

1—3. = VIIIa. 4. Es ist der Spruch von Geibel zu erläutern:
„Proben gibt es zwei, darinnen
Sich der Mann bewähren muss,

Bei der Arbeit recht Beginnen,
Beim Geniessen rechter Schluss“.

5. Pylades — Orest's treuer Gefährte. 6. Kunsttheorie der Romantik. 7. War Maria Stuart an dem, was man ihr in England vorgeworfen, schuldig ?

8. „Gebraucht der Zeit, sie geht so schnell von hinten,
Doch Ordnung lehrt euch Zeit gewinnen“.

2. Теми до письменного іспиту зрілости.

1. Язык латинський: в) I. відділі: M. Tulli Ciceronis Turculan. disputat. V. 2. 3 : „Sed et huius culpaе habitos esse sapientes“; б) в II. відділі: A. Tibulli Carminum lib. I. 10. v. 1—20, 25, 29—38 „Quis fuit, turba lacus“; в) в III. відділі: „P. Cornelii Taciti Ab excessu d. Aug. II. 71. 72: Caesar (Germanicus) paulisper . . . adrogantium effugerat“.

2. Язык грецкий: а) в I. відділі: Гомерової Іліяди III. 110—142 „ὅς οὐαθ... ἀμφίπολοι δέ τε ποντοί“. — б) в II. відділі: Софокля Антигона 441—470 ,σὲ δέ . δέ λιταιάνω'. — в) в III. відділі: Платона Гортія X. „Φέρε δέ, .. τῶν δημιουρῶν“. —

3. Язык руский: у всіх 3 відділах — до вибору:
1) Важнійші напрями в творчості Т. Шевченка. — 2) Значінє памяті в житю духовім чоловіка. — 3) Які книжки повинні знаходити ся в моїй бібліотеці? —

V. Іспит зрілості.

а) В вересні 1909 р. прийшли до іспиту: 1 ученик публичний і 1 приватистка VIII. класи. Обоїм признано съвідоцтво зрілости.

б) В зимовім (лютовім) речинци 1910 р. прийшло до іспиту 2 учеників публичних VIII. класи (репроб. в літі на пів року). Обом признано съвідоцтво зрілости.

в) В літнім речинци (май — червень 1910) прийшло до іспиту 49 абітуриєнтів: 47 публичних учеників VIII. класи і 2 приватистки.

Съвідоцтво зрілости з відзначені призн. 8

признано	40	(38 публ. і 2 прив.)
репробовано на пів року	1	
разом	49	

Виказ абітурієнтів, що здали іспит зрілості в днях від 3. до 11. червня 1910.

Ч. черг.	Ім'я і прізвище	Місце уродження	Біра	Ходив до гімназії в роках	Висілд інститу	Наміряє записати ся на виділ університету
1	Бачинський Яків	Городниця, Галичина	1888	гр.-кат.	1903—1910	зрілій
2	Величко Ігнатій	Ягольниця,	1889	"	1903—1910	богослов.
3	Ганущак Константин	Корнич,	1890	"	1903—1910	"
4	Городецький Михайло	Межигір'ї,	1890	"	1902—1910	правнич.
5	Докторюк Іван	Заріче,	1891	"	1903—1910	"
6	Кавацюк Микола	Мишчин,	1888	"	1904—1910	богослов.
7	Карпюк Юліян	Снятин,	1892	"	1903—1910	правнич.
8	Когут Осип	Бучач,	1891	"	1902—1910	фільософ.
9	Комаринський Теодозій	Лисець,	1890	"	1903—1910	ліс. акад.
10	Ласійчук Василь	Воскресінці,	1890	"	1903—1910	фільософ.
11	Маковецький Омелян	Заставна, Буковина	1892	"	1903—1910	технік.
12	Матеїк Ілья	Снятин,	1891	"	1903—1910	правнич.
13	Мельник Володимир	Устечко,	1890	"	1903—1910	"
14	Микитюк Антін	Коломия,	1889	"	1901—1910	богослов.
15	Навальковський Іван	Городенка,	1892	"	1903—1910	правнич.
16	Пушкар Евген	Домашів,	1887	"	1902—1910	богослов.
17	Рожанковський Лев	Самбір,	1892	"	1903—1910	експорт. акад.
18	Рубінгер Лев	Городок,	1890	"	1902—1910	правнич.
19	Слиж Адольф	Слобідка лісна	1889	"	1903—1910	правнич.
20	Слобода Гайдій	Львів,	1889	"	1901—1910	фільософ.
21	Солов'яка Марія	Пациків,	1891	"	1902—1910	технік.
22	Туряньський Іван	Коломия,	1889	"	1902—1910	правнич.
23	Фіциалович Іван	Щвейків,	1890	"	1901—1910	"
24	Харук Ігнатій	Турова,	1889	"	1903—1910	з відзн.
25	Вахняк Дмитро	Гвоздець,	1890	"	1903—1910	фільософ.

Виказ абітурієнтів, що здали іспит зрілості в днях від 3. до 11. червня 1910.

Ч. черг.	Ім'я і прізвище	Місце уродження	Віра	Ходив до гімназії в роках	Висад інститу	Намірє записати ся на виділ університету
26	Велигорський Іван	Серафіній, Галичина	1889	гр.-кат.	1903—1910 зрілій	
27	Витвицький Богдан	Гавриліва,	1892	"	1903—1910	правнич.
28	Горбачевський Ізidor	Монастириська,	1890	"	1903—1910	"
29	Генік Михайло	Березін тижж,	1888	"	1901—1910	медичн.
30	Грекорійчук Микола	Видинів,	1891	"	1903—1910	фільософ.
31	Лідик Андрій	Перерів,	1891	"	1903—1910	фільософ.
32	Карпинець Стефан	Гошані,	1891	рим.-кат.	1903—1910	медичн.
33	Колісник Дмитро	Назірна,	1888	гр.-кат.	1902—1910	торгов. акад.
34	Коломийчук Семен	Городниця,	1889	"	1903—1910	правнич.
35	Костинюк Іван	Дзвиняч,	1888	"	1903—1910	"
36	Луканюк Дмитро	Тюдів,	1890	"	1903—1910	"
37	Мельник Микола	Стопчагів	1890	"	1903—1910	"
38	Оробець Стефан	Залуже н. Чер-	1891	"	1903—1910	"
39	Павлик Михайло	Монастириська,	1890	"	1903—1910	"
40	Порайко Василь	Устє над Пр.,	1888	"	1903—1910	з відзн.
41	Соневицький Михайлло	Галицький,	1892	"	1903—1910	правнич.
42	Ткачук Тома	Вербіж тиж.,	1889	"	1903—1910	фільософ.
43	Федорець Федір	Долина,	1889	"	1902—1910	богослов.
44	Холмін Володимир	Яблониця,	1892	"	1903—1910	правнич.
45	Яворський Ярослав	Постолів,	1889	"	1901—1910	"
46	Яськів Іван	Мартинів стар.,	1889	"	1903—1910	"
47	Завадська Марія (прив.)	Микитинці,	1890	"	1904—1910	"
48	Каратницька Теодозія (прив.)	Григорів,	1891	"	1903—1910	фільософ.
					"	торгов. акад.

VI. Прибори до науки.

1. Бібліотека учителів числиль 1087 творів в 1774 томах і 1831 примірників звітів дирекцій середніх і інших шкіл.

В р. 1909/10 куплено: а) 36 творів в 80 томах; б) часописи: Літературно-науковий Вістник, Учитель, Записки наук. Товар. ім. Шевченка в Києві. Archiv für slavische Philologie, Wszechświat, Kwartalnik historyczny, Przewodnik naukowy i literacki (Додаток до Gaz. lwowsk.), Przewodnik bibliograficzny, Ruch, Zeitschrift für die österr. Gymnasien, Zeitschrift für Schulgesundheitspflege, Vierteljahrsschrift für körperliche Erziehung, Zeitschrift für mathematischen und naturwissenschaftl. Unterricht, Geographische Zeitschrift, Zeitschrift für den Zeichenunterricht, Zeitschrift für den physikal. u. chem. Unterricht, Zeitschrift für d. Philosophie und Pädagogik, Umschau, Zoologischer Anzeiger, Philologus, Das literarische Echo, Verordnungsblatt für d. Dienstbereich des Ministeriums für Kultus und Unterricht.

В дарі одержано: від краківської Академії наук. 16. творів (в 16 томах). від ц. к. Ради шк. кр. 1 твір (63 пр.), від директора 9 творів, „Muzeum“ 1910 „Säemann“ 1910. Записки наук. Товар. імені Шевченка, від проф. Козакевича 1 твір.

2. Бібліотека учеників числиль: 720 творів а 1062 томів в руській мові, 542 твори а 671 томів в польській мові і 446 творів а 674 томів в німецькій мові.

В р. 1909/10 куплено 126 творів в руській мові, 29 творів в польській мові і 34 твори в німецькій мові. В дарі одержала бібліотека „Missye katolickie“.

Участь учеників і рух книжок в шк. році 1909/10.

Клас	Читало учеників	Число взятих кн. руских	Читало учеників	Число взятих кн. німецьких	Читало учеників	Число взятих кн. польських
II абв.	120	739	8	24	78	594
III аб.	90	726	94	281	40	416
IV аб.	67	624	67	208	49	399
V аб.	60	411	49	263	70	635
VI аб.	62	339	64	277	41	391
VII аб.	57	292	58	312	46	348
VIII.	42	301	43	117	26	303
	498	3432	383	1482	350	3086

В бібліотеці для бідних учеників находиться около 800 шкільних підручників; в р. 1909/10 куплено 55 книжок, надто кількох учеників дарувало кільканайцять книжок. Користало 380 учеників.

3. До науки географії і історії є: 94 мапи, 1 релієфна, 212 образів геогр. і істор., 14 атласів (геогр. істор. і т. і 4 гльоби. В р. 1909/10 куплено: Mapa Galicyi — Herrich Barański, Gurlitt Avoricum, Lehmann Geogr. Charakterbilder (3), Freytag-Berndt Stadtpläne zur griech. u. röm. Geschichte.

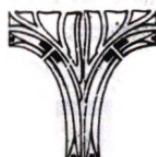
4. До науки історії природи є: а) зоол. оказів випханих 94, в спіритусі 54, препаратів в спіритусі і інекційних 15, препар. мікроскоп. 17, оказів сухих 21, моделів 8, кістяків 7, образів 228 і збірки мотилів та комах; б) ботан. моделів 66, образів 234; в) оказів мінералів 176, моделів кристалів 56, образів 65, збірка геользок оказів. В р. 1909/10 куплено: окази в спіритусі: Agaricus campestris, Sepia officinalis; моделі: перекрої дерева, торсо (чоловік), Leutemann Zoolog. Wandbilder (2).

5. Габінет фізикальний числить 227 приладів і 5 таблиць. В р. 1909/10 куплено: строєні сталеві плити, плити Хлядні-ого, вокальний прилад Кеніга, фігури Lissajou, спадниця Вайнгольда, діффузийний прилад, лівар, фляшка до вивязування газів, кліщі до збирання ртути, резонатори, лампа Пуллюя, прилад Пуллюя до означення рівноважника тепла і дрібнійші.

6. До науки рисунків має заклад: 363 взірців, 7 приладів до науки перспективи, 12 моделей з дерева, 67 моделей з гіпсу, моделей (посудин) з майоліки, скляні, з дерева і збірку ріжних пер птахів на картоні.

7. До науки каліграфії є: 8 зошитів взірців письма і 25 таблиць.

8. До науки стонографії справлено 2 підручники.

VII. Поміч для бідних учеників.

Підмогу убогих учеників рускої гімназії мають на меті три інституції в Коломії, іменіо „Свято-Михайлівский Інститут“ (давнійше Бурса братства церк. св. Арх. Михаїла), Товариство „Шкільна Поміч“ і „Бурса Філії руского Товариства педагогічного“.

I. В. С. Мих. інститут мало (при кінці шк. р. 1909/10) поміщене і харч 6 учеників рускої гімназії. Надзір мав Со-віт, до котрого належить один емер. учитель гімназії.

II. Товариство „Шкільна поміч“, засноване 1892 року прихильниками шкільної мододіжи, одержувало окрему бурсу — інститут (у власних домах), де в шк. р. 1909/10 було поміщених 45 учеників (надто 3 приходило на обід і вечеру), із них 37 за місячною доплатою по 20—36 К., а 8 цілком безплатно (і 3, що діставали харч); надто 6 одержувало обіди в дешевій кухні на рахунок товариства.

Крім сего видало товариство в шк. році на підмогу бідних учеників суму 470·64 К.; (іменно на харч, одіж, ліки, мешкане). Поміч лікарську подавав убогим ученикам член-товариства Вп. др. А. Козакевич, а Вп. Штенцель і Авгенштерн опускали з ціни за ліки 33%.

Товариство оснувало також окремий фонд, призначений на підмогу бідних учеників при справленню шкільних мундурів, і завдяки сїй підмозі значне число учеників одержало приписані мундури переважно на сплату коштів малими ратами, а многі також даром (сї на суму 193·78 К. — взагалі від засновання сего фонду роздано бідним ученикам даром мундурів на суму 3001·30 К.) З сеї помочи користало в шк. році 150 учеників.

Збірка шкільних підручників, з яких користають бідні ученики, числити около 1500 примірників; користало з неї понад 300 учеників.

Головою сего товариства є директор гімназії, до виділу належить ще 5 інших гімназіяльних учителів і 1 лікар.

III. Бурса „Філії“ руского товариства педагогічного в Коломії, заснована з початком шкільного року 1902/3. В бурсі мало помешкане і харч 126 учеників із тих 8 безплатно, а прочі за місячною доплатою 5—24 К. Крім сих

учеників ще 10 приходило на обід, а 2 на обід і вечеру, з тих 8 діставало обід даром, 2 за доплатою 3 К. місячно. Справами бурси завідував виділ товариства, до котрого належить 4 учителі гімназії. Домашній нагляд і управу мав учитель гімназії, котрий мешкав в тім самім домі. Лікарську поміч подавали безкористовно Вп. др. Козакевич, др. Левицький, др. Мареш і др. Оффе, а аптикар Вп. Авгенштерн опускав з ціни за ліки 30%. В бурсі засновує ся збірка шкільних відручників для ужитку питомців.

IV. Жертви, що вплинули на підмогу бідних учеників:

а) при записах учеників зібрано . . . 113 К. 20 сот.

(Жертвували: Вп. Микитюк Гнат з Коломиї

7 К. Ананевич з Коломиї, о. Волянський з Криворівні по 6 К. oo. Могильницький в Сороках і Білинкевич в Волчківцях по 5 К. проф. Кузьма і Гладій з Коломиї по 4 К. oo. Майковський з Семаковець і Майковський з Княждвора, п. Комаринський з Ходорова по 3 К. oo. Курпяк з Тлустого, Майковський з Голоскова, pp. Гомик, К. Шипайлло, Витвицький, Филиповичева з Коломиї, Коновал з Городенки, Гусак з Кривча — по 2 К. Бокало, Рибчук, Соник, Борук, Бонковський, Голинський, Породко, Запалило, Тимофійчук, Вишванюк, Рудницький, Чернявський, Гашинський, oo. Хомин, Скоморовський, Кисілевський, Данилович — по 1. К. проче ученики дрібними датками).

б) за вписові карти 37 К. 88 сот.

в) Вп. Шарковський з Борщева 25 К. 80 с.

о. Волянський з Криворівні 20 К. о. Вілинський з Поморець 6 К. о. Глобовицький з Жукова 5 К. о. Галайчук з Микуличина 3 К. 80 с. о. Станецький в Коломиї 3 К. oo. А. Войтіховський і Лабенський, проф. Козакевич і Шипайлло з Коломиї — по 2 К., абітуриєнти 2 К. 25 с., учителі гімназії 13 К. 6 с.

всего разом 89 К. 91 сот.

г) до скарбонок по ексортах зібрано . 26 К. 56 сот.

д) лишило ся з року 1908/9 115 К. 08 сот.

Разом 382 К. 63 сот.

З того видано :

а) на книжки і прибори до науки рисунків	76	К.	24	сот.
б) підмоги ученикам (мешканє, харч, одіж)	114	"	69	"
в) в дешевій кухні за обіди	50	"	—	"
г) до шкільної оплати додано	10	"	—	"
д) ліки	17	"	20	"
е) за вписові карти	18	"	—	"
Разом	286	К.	13	сот.
Лишає ся отже на рік 1910/11	96	К.	50	сот.

V. Фонд мундуровий :

Стан фонду з початком шк. року	313	К.	24	сот.
жертви при записах	3	"	—	"
Разом	316	К.	24	сот.
на мундури для учеників видано	68	К.	25	сот.
лишило ся отже в касі (на книж. вкладк.)	247	К.	99	сот.

(до яких ще треба дочислити відсотки).

VI. Стипендії і підмоги, уділені ученикам з публичних фондів, виказані на статист. таблиці ч. 10.

За сії жертви і підмоги для бідних учеників висказує Дирекція іменем тих учеників сердечну подяку всім Вп. Добродіям молодежі.

VIII. Літопись гімназії.

Запис учеників до гімназії відбув ся в днях 1. і 2. вересня 1909; в сих днях були також вступні іспити до I. кл. і до кл. приготовляючої.

Дня 9. вересня 1909, в річницю смерти Є. ціс. і кор. Вел. бл. п. Цісаревої Єлісавети, а також 19. листопада 1909, в день іменин бл. п. Цісаревої відбули ся поминальні богослуження за упокій душі.

В днях 20. до 23. вересня 1909 відбув ся письменний, а 28. вересня устній іспит зрілості (в осіннім реченці) під проводом директора гімназії.

4. жовтня 1909 обходила гімназія день Ангела Є. ціс. і кор. Вел. Цісаря Франц Йосифа I. торжественным богослужінням в церкві.

Перший піврік скінчено дня 29. січня. а другий розпочато дня 3. лютого 1910.

Дня 18. марта 1910 святкувала молодіж гімназії 49. роковини смерти Тараса Шевченка: концертом виключно для учеників низшої гімназії перед полуднем, а опісля вечором перед запрошеними гостями і прочими учениками — з такою програмою :

Вступне слово ученика VIII. класи Нестора Гаморака; М. Лисенко „На прю“ — муж. хор; Beriot: Andante — Concert. 7. — сольно скрипкове (в супр. фортеп.) ученика III. класи Богдана Породка; М. Лисенко Коломийки — мішаний хор; М. Коссак „Що краще“, вязанка укр. мельодій — смичкова оркестра гімназ.; Т. Шевченко „Чигирин“ — деклям. ученика I. класи Володимира Породка (на концерті перед полуднем) і Т. Шевченко „Сон“ — деклям. ученика VII. класи Василя Кавецкого (на концерті вечером); А. Hopf Kunstabum, Concert-Potpourri — мішана оркестра гімназ.; М. Лисенко „Чого мені тяжко“ — муж. хор; Weberg „Oberon“ — оркестра гімназ.; М. Лисенко „Жалібний марш“ на день 27. роковин смерти Т. Шевченка — мішаний хор. Продукції учеників закінчили відповідними промовами: проф. Л. Гнатишак (перед полуднем) і проф. Яр. Гординський (вечером).

Письменний іспит зрілості відбув ся в днях 12. до 14. мая, а устний в днях від 3. до 11. червня 1910 під проводом делегата ц. к. Ради шк. кр. проф. Дра Івана Копача.

Дня 3. червня съвяткувала гімназия день свого Ангела св. Константина Великого торжественним богослуженем в церкві. Відповідну проповідь виголосив о. І. Станецкий.

Дня 28. червня молодіж враз із учительським збором взяла участь в поминальнім богослуженню за упокій душі Є. ціс. і кор. Величества бл. п. Цісаря Фердинанда.

Дня 28. червня зволив Високоповажаний п. Віцепрезидент ц. к. Ради шкільної краєвої др. І. Дембовський при нагоді побуту свого в Коломії загостити також до нашої гімназії. Около 10. години перед полуднем зібралися учителі в канцелярії гімназії і директор повітав Достойного Гостя короткою промовою, на яку Вп. п. Віцепрезидент у відповіді зазначив ціли і обовязки школи та пожелав зборови успіхів в їх праці, велів собі представити поодиноких учителів розпитуючи їх про їх фахи та ведене науки і поступи учеників, вкінци оглянув ще габінети і бібліотеку учителів, розвідував ся про інші збирки і про поміщене школи взагалі.

В році приступила молодіж три рази до св. сповіди і причастия; в днях 23. до 26. цвітня 1910 відбула великовідні реколекції.

Шкільний рік закінчено 30. червня 1910 благодарственным богослуженем і відсвітів народного гимну, опісля вручено ученикам шкільні съвідоцтва.

В шк. році 1909/10 упокоїлися 2 ученики гімназії: Іван Волощук і Петро Євчук з VIIб. класи. В. ім п.!

Не менше сумною появою було в сїм шкільнім році, що 16 учеників ріжних класів мусіло пепервати науку і серед року покинути школу задля тяжкої недуги, а знов кількох з тої самої причини не могло скінчити півроку (не класифіковані).

Научні кружки учеників, засновані перед двома роками, удержувались дальше, а навіть в деяких зглядах розвивались.

Літературний кружок. Кружком проводили проф. Ярослав Гординський і Богдан Левицький.

Перші загальні збори відбулися дні 12. грудня 1909 р. Головою кружка вибрано Василя Кавецького (VII. кл.), секретарем Осипа Левицького (VII. кл.)

В шкільнім р. 1909/10 відчитано такі реферати:

- 1) „Кирило і Методий. Перекладана література“. — Михайло Соневицький (VIII. кл.)
- 2) „Апокріфи і повісті“. — Нестор Гаморак (VIII. кл.)
- 3) „Оригінальна література домонгольської доби“. — Андрій Дідик (VIII. кл.)
- 4) „Слово о полку Ігоревім“. — Василь Кавецький VII. кл.)
- 5) „Полемічна література“. — Сидір Горбачевський (VIII. кл.)
- 6) „Староруска драма“. — Зенон Кирилович (VIII. кл.)
- 7) „Устна словесність“. — Евген Яворовський (VII. кл.)
- 8) „Нора — Генриха Ібсена“. — Франц Маковецький (VI. кл.)
- 9) „Підпори громадянства — Генриха Ібсена“. — Юліян Охримович (VI. кл.)

На відчитах бувало 40—80 учеників V.—VIII. кл. (виємково і з низших клас). Після кожного відчиту йшла дискусія, що мала головно інформаційний характер.

Історичний кружок (під проводом проф. Осипа Чайківського) мав два відділи.

I.) Va, Vb, i деякі ученики з VI. кл. числом	76
II.) VIIa, VIIb i деякі ученики з VIII. кл.	„ 73
Разом	149

В I. відділі були слідуючі відчити:

- 1) 7. падолиста 1909. Пазюк Володимир: Передісторичні часи укруїнської території.
- 2) 21. падолиста 1909. Павлюк Ілько: Українсько-руска територія перед славянською міграцією.
- 3) 8. грудня 1909. Глинка Лев: Кольонізація Чорноморя.
- 4) 6. лютого 1910. Пристай Богдан: Фінсько-турецька міграція на українсько-русій території.

5) 6. марта 1910. Яковіщук Онуфрий. Культурний стан українсько-руских племен в часі великої міграції.

6) 7. цвітня 1910. Обрізків Михайло: Культура славянських племен перед розділом на поодинокі народи.

7) 12. червня 1910. Пазюк Володимир: Культура українсько-руских племен в часах міграцій.

В II. відділі:

1) 15. жовтня 1909. Василь Кавецкий: Істория земель, на яких витворила ся козаччина.

2) 5. падолиста 1909. Маринович Юліян: Початки і перший розвиток козаччини.

3) 16. січня 1910. Левицкий Йосиф: Перші козацькі повстання.

4) 20. лютого 1910. Яворовский Евген: Зріст козаччини в XVI. віці.

5) 8. мая 1910. Марчишин Петро: Магдебурске право на лівобічній Україні від XVI.—XVIII. ст.

Крім сего сходили ся члени кілька разів то для вибору заряду, то до переведеня дискусій.

В I. відділі заряд був слідуючий: голова: Яковіщук Онуфрий, писар: Ясінський Олекса; на II. відділі головою: Кавецкий Василь, секретарем: Левицкий Йосиф, касиєром: Стражник Іван.

З вкладок (5 сот.) зібрано 29 К. 90 с., за що закуплено 2 примірники I. тома історії проф. Грушевского і 1 примірник VI. т.

Природничий кружок розпочав свою діяльність від дня 17. грудня 1909, се є від Загальних Зборів кружка. На зборах, що відбули ся в присутності проф. Т. Примака, вибрано: Н. Гаморака (уч. VIII. кл.) — головою, Юл. Охримовича (уч. VI. кл.) — заступником голови, Недільського М. касиєром, Каміньского М. — секретарем.

Кружок збирал ся правильно раз у місяць під проводом проф. Т. Примака при участі 32—65 членів. Відчитів було шість, а іменно:

Дня 16. січня 1910. О. Маковецкий (уч. VIII. кл.): Про природу чоловіка (на основі праць Мечнікова).

Дня 13. лютого 1910. Юл. Охримович (уч. VI. кл.):
Про борбу о єствоанс, а взаїмну поміч у звірят і людей.

Дня 13. марта 1910. Ад. Колодрубский (уч. VI. кл.):
Про комету Галія.

Дня 17. цвітня 1910. Ф. Мойса (уч. VI. кл.): Про розвиток вселеної.

Дня 8. мая 1910. Ів. Стефанюк (уч. VI. кл.): Про віздух як чинник геологічний.

Дня 12. червня 1910. Осташук Михайло (уч. IV. кл.):
Про розвиток землі.

Звіт гімназияльної читальни.

Перші загальні збори відбулися 28. падолиста 1909, на котрих ухвалено більшостю голосів заложити гімназияльну читальню. Тоді вибрали також виділ: головою Михайла Соневицького (VIII. кл.), містоголовою Василя Кавецького (VII. кл.), секретарем Скоморовського, бібліотекарем Юліяна Охримовича і Дмитра Ерстенюка.

Членську вкладку ухвалено по 10 сот. місячно.

В читальній бібліотеці находилися такі журнали згл. книжки: Літер. наук. Вістник, Записки тов. ім. Шевченка, Українська хата I., Über Land und Meer, Reclams Universum, Kosmos, Kraft und Schönheit, Das Buch für Alle, Illustrierte Chronik der Zeit, Hundert Jahre in Wort und Bild, Z Wszechświatu.

Всіх книжок було 200 примірників разом.

Читальня була отворена (від грудня) два рази тижнево: в середу й суботу від 4—6 год. для класів VI.—VIII. Читало 20—70 учеників. Книжки вижичувано також до дому. Читало й вижичало книжки 104 учеників (VI. кл.: 46, VII.: 35, VIII.: 23). До читальні приходили кромі п. Директора ще й проф. Гординський, о. Войніховський, Левицкий, Гнатишак і Примак.

X. Важніші розпорядження ц. к. шкільних властей.

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 29. липня 1909, ч. 37840 в справі складання шкільної оплати при помочи чеків ц. к. почт. Каси ощадн.

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 26. серпня 1909, ч. 46015 присилає нові пляни наукові для гімназий.

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 4. вересня 1909, ч. 48809 рішає, що день 9. вересня є норм. двірським днем, вільним від науки в школі а має в нім відбути ся помин. богослужене.

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 15. вересня 1909, ч. 46807 повідомляє, що при достаточному поступі з мінеральогії може збір учителів признати загальний степень відзначаючий.

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 6. жовтня 1909, ч. 50934 рішає, що вже в сім шк. р. обовязує новий плян науки географії і історії в V. класі.

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 8. жовтня 1909, ч. 56580 в справі обовязкової науки рисунків (вільноручних) в гімназіях.

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 13. жовтня 1909, ч. 57119 рішила перевести ревізію пляну науки рускої мови як обовязкової згл. польської мови як зглядно обовязкової в гімназіях і тому зажадала відповідних внесень.

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 3. листопада 1909, ч. 277/пр. в справі обходу в школах середніх 150-тої річниці уродження поета Фр. Шіллера.

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 29. листопада 1909, ч. 63182 в справі обходу ювілея поета Юл. Словашкого.

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 13. січня 1910, ч. 2165 повідомляє, що I. піврік 1909/10 має скінчити ся дня 29. січня 1909.

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 31. січня 1910, ч. 70308 (на осн. р. ц. к. Мін. В. і Пр. з дня 2. грудня 1909, ч. 43912) що до способу роздачі шкільних сувідоцтв.

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 15. лютого 1910, ч. 8133 в справі науки каліграфії в гімназіях (як предмету обовязкового в I. класі).

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 28. лютого 1910, ч. 11275 повідомляє, що текст нових плянів науки можна купити в Економаті ц. к. Намісництва по 20 сот. за примірник.

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 28. лютого 1910, ч. 68774 в справі поміщення розвідок про Маркіяна Шашкевича в звітах гімназий за шк. р. 1910/11.

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 4. марта 1910, ч. 13213 нормує число письменних задач в викладовій мові.

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 3. цвітня 1910, ч. 11234 нормує справу приймання до закладу чужих учеників.

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 20. цвітня 1910, ч. 23719 забороняє ученикам занимати ся продажю кокардок і т. п. з рамени Towarzystwa Szkoły ludowej а також взагалі квестованем і кольпортажею згл. продаванем часописій.

През. ц. к. Нам. з дня 13. цвітня 1910, ч. 4494 подає нові розпорядки в справі коштів удержання і заряду державних будинків.

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 9. мая 1910, ч. 26725 подає до відомості розпор. ц. к. Мін. В. і Пр. з дня 18. цвітня 1910, ч. 16500 і з дня 29. цвітня 1910, ч. 18297 в сих справах: а) кінця шк. р. 1909/10 в дни 30. червня 1910; б) кінця I. півроку 1910/11 дня 31. січня 1910 і початку II. півроку 1910/11 дня 1. лютого 1910 так, що вільні дні відпадуть; в) тривання ферий різдвяних і велиcodних в шк. р. 1909/10; г) часу вступних іспитів до I. класи в р. 1910.

Ц. к. Рада шк. кр. апробувала шкільні підручники:

а) Fr. Próchnicki: *Wypisy polskie dla klasy I.* видане. 5. (рескр. з 6. листопада 1909. ч. 57813).

б) Tarnowski-Wójcik: *Wypisy polskie dla wyższych klas. I.* вид. 4. (рескр. з 7. листопада 1909, ч. 57815).

в) Читанка руска для I. класи. Нове видане. (рескр. з 15. листопада 1909, ч. 58855).

г) Прухніцкий-Огоновский: Вправи латинські на III. кл. 2. вид. (рескр. з 18. лютого 1910, ч. 5419).

д) Др. К. Лучаковский: Взори поезії і прози для V. класи шкіл середніх. 2. видане. (розп. з 20. цвітня 1910, ч. 20462).

е) Ippoldt und Stylo: *Deutsches Lesebuch für die V. Klasse* 2. вид. і *Deutsches Lesebuch für die VIII. Klasse.* (рескр. з 28. цвітня 1910. ч. 22439).

ж) Огляд історії українсько-руської літератури. Написав Ол. Барвінський. Львів 1910. (рескр. з 20. мая 1910. ч. 28853).

XI. Справа скріплення фізичних сил молодежі.

Наука гімнастики відбувала ся правильно через цілий рік в 8 відділах по 1 годині на тиждень. Одна, і то не простора, саля гімнастична, надто спільна (для учеників обох гімназій) ані не допускала заведення вправ у відповідних годинах (обмежене в часі спонукане обставиною, що в польській гімназії наука гімнастики є обовязковою), ані не давала можности розвинути ся свободним рухам, позаяк приходило ся в одній годині лучити в 1 відділ учеників 2—3 клас (так, що на 1 відділ припадало часто понад 50 учеників). Зате весною і літом, коли лиш була пригідна погода, вправи відбували ся на дворі, на вільнім місці там, де і забави. Фреквенція сего року виносила 42·2% всього числа учеників.

Між шкільними годинами під час 10—20 мінютових павз виходили ученики на подвір'є коло школи, де проходжували ся або свободно бігали.

Кромі звичайної гімнастики відбували ся від 1. мая 1910 р. забави і гри на вільнім воздуху. Молодіж дуже радо спішила за місто на площа, яку дирекція винаняла до сеї ціли на однім з найближших передмість, в місці дуже приступнім, та брала живу участь в грах. Гри відбували ся по полуодні 2 рази на тиждень в двох відділах. Ученики до IV. класи устроювали забави та товарискі ігрища, а кромі того гри в мяча: вежу, граничну, пястучку, палянта і інші. Старші, поділені на дружини, вправлялись в грі в союзняка. Від часу до часу добивали ся поодинокі дружини о першеньство в грі, що дуже користно впливало на ум молодіжі та розбуджувало замилуване до руханки взагалі а головно до шпорту.

В падолисті с. р. завязались два кружки: гімнастичний і прогульковий; цілию їх є плекане звичайної гімнастики і деяких ігор в мяча головно союзняка та розбуджуване замилуваня до мандрівництва.

Устроено 8 прогульок в близші і дальші околиці Коломиї під проводом учителя гімнастики і так: до Печеніжина на гору Замок 14 км.; до Пістиня 21 км.; до Раківчика

10 км.; до Слободи рунгурської до копалень нафти на көлесах під проводом проф. В. Чайківського; в Пилипи 10 км.; до Ключева великого 14 км.; кромі того відбуто богато прогульок в близші околиці Коломиї.

Рівнож виходили ученики, під проводом учителів, за місто для проходу, забави і науки.

В літі користала молодіж радо і в великім числі з купелій в Пруті, в зимі уживала руху на ховзанції.

XII. Статистика

(Число подане в горі по правім боці)

	К Л Я С А							
	приг.	Iа.	Іб.	Ів.	Ін.	ІІб.	ІІв.	ІІІа.
1. Число.								
3 кінц шк. р. 1903/9 було	43	42 ¹	42	Iв. 34	41	44	27	47
3 початком 1909/10 прин.	30	51 ¹	51	Iг. 32	53 ⁴	52	47	57 ³
Серед року принято	5	—	1	—	1	—	—	—
Загалом принято	35	51 ¹	52	45	54 ⁴	52	47	57 ³
Між принятими було:								
3 чуж. закл. а) з низш. кл.	34	35 ¹	29	38	3	1	4	0 ¹
б) репетентів	—	—	—	—	—	1	1	1
своїх учен. а) з низш. кл.	—	16	21	7	51 ⁴	49	40	51 ²
б) репетентів	1	—	2	—	—	1	2	5
Серед року виступило	5	6	10	11	9	6	4	4
Число з кінц. шк. р. 1909/10	30	45 ¹	42	34	45 ⁴	46	43	55 ¹
2. Місце уродження.								
Місто Коломия . . .	3	11	2	—	5	5	—	5
повіт коломийський . .	7	7 ¹	12	6	17	13	6	12
другій повіт галицькі . .	20	27	26	28	23 ⁴	28	37	36 ¹
другій край монархії . .	—	—	2	—	—	—	—	2
Разом . .	30	45 ¹	42	34	45 ⁴	46	43	55 ¹
3. Рідна мова учен.								
Руска	30	43 ¹	42	34	45 ⁴	46	42	55 ¹
Німецька	—	2	—	—	—	—	1	—
Разом . .	30	45 ¹	42	34	45 ⁴	46	43	55 ¹
4. Віра.								
Грецко-католицька . . .	29	41 ¹	38	34	45 ⁴	46	42	55 ¹
Грецко-східна	—	—	—	—	—	—	—	—
Евангелицька	—	—	—	—	—	—	1	—
Мойсеєва	1	4	4	—	—	—	—	—
Разом . .	30	45 ¹	42	34	45 ⁴	46	43	55 ¹
5. Вік учеників.								
10. літ	9	—	—	—	—	—	—	—
11. "	13	9 ¹	5	3	—	—	—	—
12. "	3	8	13	7	8 ³	12	5	—
13. "	4	15	10	14	12 ¹	7	10	5

у ч е н и к і в.

означає ученика приватного).

К Л Я С А

	приг.	Ia.	Iб.	Iв.	IIa.	IIб.	IIв.	IIIa.
14. літ	1	9	10	5	10	13	13	11 ¹
15. "	—	3	4	4	11 ¹	7	9	17
16. "	—	—	—	1	4	6	5	10
17. "	—	1	—	—	—	1	1	9
18. "	—	—	—	—	—	—	—	3
19. "	—	—	—	—	—	—	—	—
20. "	—	—	—	—	—	—	—	—
21. "	—	—	—	—	—	—	—	—
22. "	—	—	—	—	—	—	—	—
23. "	—	—	—	—	—	—	—	—
24. "	—	—	—	—	—	—	—	—
Разом . .	30	45 ¹	42	34	45 ⁴	46	43	55 ¹
6. Місце проживання родичів.								
Коломия	7	12	6	3	9 ¹	10	—	15
повіт коломийський . . .	9	9 ¹	12	7	16	10	7	10
" бобрецький . . .	—	1	—	—	—	—	—	—
" богословський . . .	—	—	2	—	—	—	—	—
" борщівський . . .	1	2	—	—	4	—	3	—
" бучачський . . .	—	—	—	—	1	—	1	—
" городенський . . .	2	3	3	2	6	6	7	9
" гусятинський . . .	1	—	—	—	—	—	1	—
" долинський . . .	—	—	—	—	—	—	—	2
" жидачівський . . .	—	3	—	8	—	—	—	1
" жозківський . . .	1	—	—	—	—	—	—	—
" заліщицький . . .	1	1	1	1	2	2	2	2
" золочівський . . .	—	—	—	—	1	—	—	1
" калуський . . .	—	1	—	—	—	—	—	—
" кам'янецький . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
" косівський . . .	—	—	—	—	1 ¹	1	1	2
" львівський . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
" надвірнянський . . .	2	—	5	3	0 ¹	—	3	—
" перемишлянський . . .	1	—	—	—	—	—	1	0 ¹
" піченіжинський . . .	1	2	6	—	2 ¹	6	2	2
" підгаєцький . . .	—	—	—	—	—	1	—	—
" равський . . .	—	—	—	1	—	—	—	—
" рогатинський . . .	—	1	—	—	—	—	2	2
" самбірський . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
" скалатський . . .	—	—	1	—	—	—	—	—
" снятий . . .	4	8	4	7	3	9	6	6
" станиславівський . . .	—	—	—	—	—	—	2	—
" теребовельський . . .	—	—	—	—	—	1	—	—
" тернопільський . . .	—	—	—	—	—	—	3	—
" товмашівський . . .	—	1	—	1	—	—	1	2
" чортківський . . .	—	1	2	1	—	—	—	—
" краківський . . .	—	—	—	—	—	—	1	1
Буковина	—	—	—	—	—	—	—	—
Разом . .	30	45 ¹	42	34	45 ⁴	46	43	55 ¹

К Л Я С А												Разом
IIIб.	IVа.	IVб.	Vа.	Vб.	VIа.	VIб.	VIIа.	VIIб.	VIIIа.	VIIIб.		
10	5	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	90 ¹
18	5	10	3	4	—	—	—	—	—	—	—	95 ¹
11	11	10 ¹	9 ¹	9	3	5	—	—	—	—	—	84 ²
6	10	10	13	8	12	9 ¹	5	4	6	4	—	89 ¹
2	6	2	9	6	11 ¹	6 ¹	3	6	5	4 ¹	—	64 ²
—	2	—	2	3	5	5	5	7	5	5 ¹	—	38 ¹
—	1	—	1	1	4	5	12	9 ¹	8	6	7	29
—	—	—	1	1	1	—	8	5	2	4	—	10
—	—	—	—	—	—	—	4	—	1	1	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
52 ¹	40	35 ¹	38 ¹	32	36 ¹	30 ²	37	31 ¹	29	25 ²	—	725 ¹⁵
7	8	5	7 ¹	5	3	8 ¹	3	5	8	1 ²	—	122 ³
19	9	10	10	6	8	8	7	7	7	6	—	177 ¹
—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	3
1	—	—	—	4	1	1	1	—	1	—	—	11
1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	12
—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	9
1	2	5	7	4	2	—	5	4	2	3	—	73
2	1	1	—	1	1	—	—	—	—	1	—	9
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	5
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
1	2	—	—	—	1	1	1	2	—	2	—	23
—	—	—	1	—	—	1	1	1	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
6	4	2 ¹	3	1	—	—	3	1	—	—	—	25 ²
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
1 ¹	3	—	1	1	5	1	2	1	—	—	—	28 ²
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 ¹
6	6	5	1	2	2	—	3	—	1	2	—	49 ¹
—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	3
1	2	—	—	1	4	2	1	2	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	3
2	3	3	6	1	6 ¹	—	4	3 ¹	3	5	—	83 ²
1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12 ¹
1	—	3	—	—	—	1 ¹	1	—	1	1	—	16
—	—	—	2	—	1	1	2	—	1	—	—	1
—	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	5
52 ¹	40	35 ¹	38 ¹	32	36 ¹	30 ²	37	31 ¹	29	25 ²	—	725 ¹⁵

К Л Я С А												Разом
IIIб.	IVа.	IVб.	Vа.	Vб.	VIа.	VIб.	VIIа.	VIIб.	VIIIа.	VIIIб.		
5 ¹ 4	2 2	4 ¹ 1	1 2	4 —	1 ¹ —	6 4 ¹	3 1	6 3	5 3	2 ² 1	65 ⁷ 36 ²	
—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	7	
—	—	—	0 ¹	—	—	—	1	—	—	—	1 ¹	
—	—	—	—	—	—	0 ¹	—	—	—	—	0 ²	
2 1 33	4 4 21	5 2 26	4 2 23	—	1 1 27	3 1 12	4 3 23	2 2 16 ¹	1 3 15	1 3 20	42 44 448 ³	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	
4 3	7 —	2 1	2 2	3	5 —	4 —	1 —	1 1	1 —	1 —	67 10	
52 ¹	40	35 ¹	38 ¹	32	36 ¹	30 ²	37	31 ¹	29	25 ²	725 ¹⁵	
5 ¹ 11 51 ¹ 42 ¹	2 ¹ 9 39 32	1 ¹ 4 ¹ 36 32	8 ¹ 9 ¹ 36 31	4 7 30 25	3 ¹ 10 ¹ 39 29	4 ¹ 1 ¹ 28 ¹ 29 ¹	10 12 29 26	6 13 ¹ 30 19	1 ¹ 4 27 25	3 5 23 ² 20 ²	109 ¹² 138 ⁷ 674 ⁷ 607 ⁸	
240 440	120 360	80 160	360 400	160 280	160 440	200 80	400 480	240 560	80 160	120 200	3880 5580	
680 21 118	480 12 ₃₀ 86	280 8 ₄₀ 78	760 16 ₈₀ 94	440 12 ₆₀ 70	600 21 90	280 4 ₂₀ 68	880 12 ₆₀ 78	800 12 ₆₀ 76	240 — 58	320 4 ₂₀ 58	9500 895 ⁸⁰ 1608	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	638	
17 53 2 — 4 16	34 40 2 — 4 17	9 35 3 — 8 16	38 — 1 22 — 23	29 — 5 18 10 18	17 36 2 — 2 22	18 30 2 10 — 16	30 37 1 12 16	14 31 2 6 10	13 29 2 2 10	13 25 1 — 3 10	453 371 52 80 108 306	
1 — — — — —	— — — — — 1	— — — — — —	— — — — — —	— — — — — —	— — — — — —	— — — — — —	— — — — — —	— — — — — —	— — — — — —	— — — — — —	1 1 1 — — 1	
400	—	200	—	—	—	200	—	—	315	—	1115 K.	

	КЛЯСА							
	приг.	Ia.	Іб.	Iв.	ІІа.	ІІб.	ІІв.	ІІІа.
Запомоги одержали:								
Від Ради п. коломийської	—	—	1	—	2	—	1	—
косівської . . .	—	—	—	—	—	—	—	1
З фунд. "С." Новосада . . .	—	—	—	—	—	—	1	—
Сума запомог К.	—	—	20	—	40	—	50	30
11. Клясифікація.								
а) з кінцем шк. року								
До висшої кляси було								
(згл. найв. кл. скінч.)								
Здібних з відзначенем								
(скінч. з відзнач.)	2	2	2	6	2 ¹	3	3	3
(скінч. з добр. успіх.)	23	33 ¹	32	24	28 ³	31	31	31 ¹
Взагалі здібних . . .	2	3	3	1	8	6	7	9
Нездібн. (з недост. висл.)	3	5	4	1	7	5	—	11
Поправки	—	2	—	1	—	1	—	1
Не клясифіковано	—	—	1	1	—	—	—	—
Надзвич. учеників було .	—	—	—	—	—	—	—	—
Разом . . .	30	45 ¹	42	34	45 ⁴	46	43	55 ¹
б) Доповнене клясифік.	приг.	Ia.	Іб.	Iв.	Іг.	ІІа.	ІІб.	ІІв.
за р. 1908 9								
Поправки	—	—	2	—	1	—	—	—
Здало	—	—	2	—	1	—	—	—
Не здало (згл. не згол. ся)	—	—	—	—	—	—	—	—
Іспит доповняючий . .	—	—	—	—	1	—	—	—
Здало	—	—	—	—	—	—	—	—
Не здало	—	—	—	—	—	—	—	—
Не зголосило ся . . .	—	—	—	—	1	—	—	—
Вислід клясиф. за 1908 9								
До висшої кляси було								
(згл. найв. кл. скінч.)								
Здібних з відзнач.								
(скінч. з відзн.)	3	4 ¹	6	6	5	5	3	6
(з добрим усп.)	37	31 ³	31	28	25	32	34 ¹	18
Взагалі здібних . . .	1	5	3	—	—	4	3	2
Нездібн. (з недост. висл.)	2	2	2	—	1	—	4	1
Не клясифіковано . . .	—	—	—	—	1	—	—	—
Разом . . .	43	42 ⁴	42	34	32	41	44 ¹	27

К Л Я С А												Разом
IIIб.	IVа.	IVб.	Vа.	Vб.	Vla.	VIб.	VIIа.	VIIб.	VIIIа.	VIIIб.		
—	—	—	—	1	—	2	—	1	—	1	—	10 4 3 ¹
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	0 ¹	—	—
60	120	30	—	20	—	40	—	20	140	140	710	
5 33 ¹	5 22	2 27 ¹	1 27 ¹	2 25	3 23	4 24 ¹	2 17	2 19	6 18	2 21 ²	59 ¹ 489 ¹¹	
7	8	2	—	—	—	—	—	—	—	—	56	
4	4	2	6	2	6 ¹	0 ¹	7	6 ¹	2	2	77 ³	
3	1	2	2	3	3	1	10	3	2	—	35	
—	—	—	2	—	1	1	1	1	1	—	9	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
52 ¹	40	35 ¹	38 ¹	32	36 ¹	30 ²	37	31 ¹	29	25 ²	725 ¹⁵	
IIIа.	IIIб.	IVа.	IVб.	Vа.	Vб.	Vla.	VIб.	VIIа.	VIIб.	VIII.		Разом
—	—	—	—	8	0 ²	6	1	5	2 ¹	0 ¹	25 ⁴	
—	—	—	—	7	0 ²	5	1	5	2 ¹	0 ¹	23 ⁴	
—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2	
—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	1	6	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	4	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
4 26	2 30	4 28 ¹	4 23	1 25	5 37 ³	1 33	3 31	4 28 ²	1 19 ²	7 43 ²	74 ¹ 559 ¹⁴	
9	5 ¹	3	6	—	—	—	—	—	—	—	—	41 ¹
8	1	0 ¹	—	15	—	5	2	—	5 ¹	1	49 ²	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	
47	38 ¹	35 ²	33	41	42 ³	39	36	32 ²	26 ³	51 ²	725 ¹⁸	

III. Шкільні підручники на шк. рік 1910/11

Релігія: в кл. приготовляючій: а) Більший християнський католицький катехизм для шкіл народних; б) Коротка історія біблійна старого і нового завіта для шкіл нар. А. Тороњского; в кл. I. і II.: Середній катехизм християнсько-католицької релігії; в кл. III.: в 1. півріці: Літургіка гр. кат. церкви; в 2. півр.: Історія біблійна старого завіта; в кл. IV.: Історія біблійна нового завіта, А. Тороњского; в кл. V.: Християнсько-католицька догматика фундаментальна і аполягетика А. Тороњского; в кл. VI.: Християнсько-католицька догматика частна А. Тороњського; в кл. VII.: Д. Дорожинський, Етика; в кл. VIII.: Історія християнсько-католицької церкви Ваплера-Стефановича.

Язык латинский: в кл. I.: Граматика Дра Самолевича і Солтисіка в переводі Р. Цеглинського ч. I., Вправи Дра І. Демянчука; в кл. II.: Граматика як в кл. I., Вправи Штайнера-Шайндлера-Цеглинського II., в кл. III.: а) Граматика латинська Ж. Самолевича — І. Огоновського ч. II., Вправи Прухніцького-Огоновського для III. кл.; б) Cornelii Nepotis vitae вид. Людвіка Саля; в кл. IV. Граматика як в кл. III. і Вправи Прухніцького-Огоновського для IV. класи; крім того: C. Julii Caesaris Commentarii de bello Gallico вид. Макарушки; в кл. V—VIII.: Граматика як в кл. III., автори: в кл. V.: а) P. Ovidi Nasonis Carmina, вид. Макарушки; б) Chrestomathie aus Livius вид. Golling; в кл. VI.: а) Sallustius Jugurtha, вид. Макарушки; б) Cicero in Catilinam I. вид. Солтисіка; в) Vergilius, вид. Eichler-Rzepiński; в кл. VII.: а) Cicerone Pro Milone, Tusculanae disput вид. Kornitzera і б) Vergilius як в кл. VI.; в кл. VIII.: а) Horatius, вид. Dolnicki Liewrowski, б) Tacitus вид. Weidner Staromiejski.

Язык греческий: в кл. III.—VIII.: 1) Граматика грецка Фідерера в переводі руск. і 2) Книжка для вправи в язиці грецькім для кл. III. і IV. вид Вінковський-Таборський-Цеглинський. Автори для класи V.: Хрестоматія Ксенофона вид. Макарушки, Гомерова Іліада I. видане Шайндлер-Солтисіка; в кл. VI.: Гомер як в V. і (в 2. півр.). Геродот кн. IX.; в кл. VII. Demosthenes, вид. Воткого-Шміта і Homeri Odyssea вид.

Christ Jezienicki ; в кл. VIII. : Plato Apologia, Crito ed. Christ-Lewicki, Sophocles Elektra, вид. Schubert-Majchrowicz i Odyssea як в кл. VII.

Язык русский: А) Граматика русского языка В. Концовского і І. Огоновского для кл. приготовл., I. і II., С. Стоцкого і Ф. Гартнера для кл. III.—IV.; Б) кляса приготувляюча: Школа народна ч. IV.; Руска читанка для I. кл.; Руска читанка для II. кляси шкіл середніх; Руска читанка для III. кляси шкіл середніх: Руска читанка для IV. кляси шкіл середніх; для кляси V.: Взори поезії і прози К. Личаковского; для VI. кляси Хрестоматия староруска О. Огоновского і Огляд українсько-рускої літератури до 19. в. О. Барвіньского; Руска читанка для висших кляс. ш. с. Устна словесність, А. Барвіньского. для VII.: Виїмки з народної літератури українсько-рускої А. Барвіньского; для кл. VIII.: Виїмки з народної літератури українсько-рускої XIX. віку О. Барвіньского ч. II.

Язык польский: А) Граматика польска І. Конарского для кл. приготовл. I.—II. А Малецкого для кл. III.—IV.; Кл. приготовл. Trzecia książka do czytania; Виписи польські т. I. вид. Прухніцкого для кл. I.: Виписи польські Прухніцкого т. II. для кл. II.; Чубка-Завілінського т. III. для кл. III. і т. IV. для IV. кл.; Взори поезії і прози на кл. V. Прухніцкого; Виписи польські Тарновского і Вуйціка ч. I. для кл. VI; Ti самі що в кл. VI. і ч. II. для кл. VII. і VIII.

Язык німецкий: Кляса приготовл. Початки науки німецького языка для IV. кл. шкіл народних; дальше а) Л. Германа і К. Петеленца в переводі О. Калитовского; „Вправи німецькі для шкіл середніх; для кляс: I. II. III. IV. б) в кл. III.—IV. „Petelenz Deutsche Grammatik“ 2. вид. в кл. V.: Ippoldt und Stylo Deutsches Lesebuch. 5. Klasse; VI. кл.: Ippoldt u. Stylo D. L. 6. Klasse; в VII. кл.: Ippoldt und Stylo. Deutsches Lesebuch. 7. Klasse; в VIII. кл.: Ippoldt und Stylo Deutsches Lesebuch VIII. Klasse.

Істория і географія: в кл. I.: Короткий начерк географії, Беноні-Матієв; в кл. II.: 1) Оповідання з всесвітньої історії ч. I. Дра А. Семковича-В. Ільницкого. 2) Учебник

географії Дра Калитовского ; в кл. III.: „Оповідання з всесвітної історії Дра А. Семковича-Поляньского ч. III. „Учебник географії як в II. кл.; в IV. кл.: Закшевський-Барвінський Історія всесвітна ч. I. і Беноні-Маєрський-Поляньський, Начерк географії австро-угорської монархії ; в кл. V.: Закшевський-Барвінський Історія всесвітна ч. I.; кл. VI.: Закшевський-Барвінський Історія всесвітна ч. I. II. III. Левицкий-Матієв Історія краю родинного ; кл. VII.: Закшевський-Барвінський Історія всесв. ч. III. і Левицкий-Матієв Історія краю родинного ; кл. VIII.: Фінкель-Гломбінський-Білецький Історія і статистика австро-угорської монархії ; Левицкий-Матієв як в VII. кл.

Математика : кл. приготовл. Рахунки часть IV.: кл. I—II.: 1) Учебник арифметики ч. I. II. Огоновского і 2) Савицкого „Наука геометрії з погляду“, ч. I.; в кл. III.: 1) Огоновский „Арифметика“ ч. II. і 2) Савицкого „Наука геометрії з погляду“ ч. II.: в кл. IV. Левицкий-Огоновский Альгебра ч. I. Савицкий геометрія для вис. кл. в кл. V. Левицкий-Огоновский Альгебра ч. I.; Савицкий геометрія для висш. клас. VI.—VIII. кл. Левицкий Огоновский Альгебра ч. II. Савицкий геометрія.

Історія природи : в кл. I. і II.: Зоольгія I. Верхратского на перший піврік, а на другий : Ботаніка Ростафінського-Верхратского ; в кл. III. 1) П. Огоновский „Фізика для низших клас гімназіяльних“, в кл. IV.: П. Огоновский „Фізика для низших клас гімназіяльних“ і „Мінеральгія“ ; в кл. V. : (1. півр.) Dr. Wiśniowski (Мінеральгія і геольгія для висших кл. шкіл середніх). Львів 1900.; в 2. півр.: Ботаніка Ростафінського-Верхрагского для висших клас; в кл. VII і VIII. Фізика Tomaszewskого.

Льогіка : в VII. кл.: Мандибур Учебник льогіки.

Психологія : в кл. VIII.: після підручника Dra Jerusalem-a.

Розклад годин
після нового пляну для галицьких гімназій.

Ч. чєрг.	ПРЕДМЕТ	КЛЯСА								Разом	
						від шк. р.:					
		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.		
1	Наука релігії . . .	2	2	2	2	2	2	2	2	16	
2	Викладовий язык .	3	4	3	3	3	3	3	4	26	
3	Латинський „ .	6	6	6	6	6	6	5	5	46	
4	Грецький „ .	—	—	5	4	5	5	4	5	28	
5	Німецький „ .	5	4	4	4	4	4	4	4	33	
6	Істория	2	2	2	2	3	3	4	3	21	
7	Географія	2	2	2	2	1	1	—	—	10	
8	Математика	3	3	3	3	3	3	3	2	23	
9	Істория природи .	2	2	—	—	3	2	—	—	9	
10	Фізика і хемія . . .	—	—	2	3	—	—	4	3	12	
11	Пропедевт. фільос..	—	—	—	—	—	—	1	2	3	
12	*Рисунки	2	2	2	2	—	—	—	—	8	
13	Каліграфія	1	—	—	—	—	—	—	—	1	
14	*Гімнастика і забави	2	2	2	2	2	2	2	2	16	
15	Другий краєвий язык (згл. обов.) . . .	(2)	(2)	(2)	(2)	(2)	(1)	(2)	(2)	(15)	
	Разом . .	30	29	33	33	32	31	32	32	252	

* (Ч. 12 і 14). Ще не у всіх гімназіях обовязк,

В класі приготовляючій: релігія — 2 год.; викладовий язык — 7 год.; німецький язык — 6 год.; математика — 3 год.; каліграфія — 2 год.; другий краєвий язык (згл. обов.) — 3 год.

XIII. Клясифікація учеників.

(Товстий друк означає перший ступінь з відзначенням).

Кляса приготувляюча: Лучка Василь, Чужак Григорій, Андрохович Омелян, Бабюк Михайло, Барнич Василь, Бокало Іван, Боннер Йосиф, Букоємський Роман, Гошоватюк Ярослав, Грегорічук Семен, Гудз Йосиф, Данилович Роман, Данилюк Петро, Дольницький Ілярій, Кречків Василь, Оробець Василь, Погребенік Яків, Приймак Павло, Рибчук Святослав, Ропій Маріян, Сеница Йосиф, Скільський Василь, Соник Юрій, Тимчук Василь, Триш Стефан, Угрин Дмитро, Ханюк Андрій; 3 учеників признано нездібними до висшої кляси.

Кляса Ia: Крайковський Омелян, Француз Василь, Аронець Іван, Атаманюк Василь, Бабюк Андрій, Бабюк Іван, Бандурка Дмитро, Берлад Григорій, Берлад Лукиян, Борчук Михайло, Букоємський Мирон, Велигорський Петро, Витвицький Тарас, Грекоращук Густав, Денис Николай, Зєлик Юліян, Касюк Петро, Кушнір Семен, Лагодинський Лев, Левицький Корнило, Луговий Николай, Маринич Володимир, Мартинків Спіридион, Марусяк Василь, Микитюк Лука, Михайліюк Олександер, Олесяк Іван, Падлевський Омелян, Рамлер Ізраель, Рамлер Ісаак, Стисловський Константин, Ступарик Іван, Тимощук Осип, Цукерман Йосиф, Шепетюк Николай, Щминець Іван, Яківчик Николай, Ясінчук Михайло, Гаєва Анна (прив.), 2 ученикам позволено поправити по феріях недостаточну ноту з одного предмету, 5 учеників признано нездібними до висшої кляси.

Кляса Ib: Левицький Володимир, Пушкар Іван, Бейсюк Петро, Бехметюк Евстахій, Бобикович Ізidor, Боєчко Никола, Вальд Мендель, Гnidка Олекса, Грибович Антін, Горук Григорій, Данилович Орест, Демянчук Юліян, Комаринський Володимир, Літинський Іван, Лучицький Никола, Майковський Стефан, Мельник Антін, Мельник Юрій, Микитюк Іван, Мосьюк Юрій, Олексій Теодор, Пасіка Стефан, Порайко Ілля, Рарес Йосиф, Розенштравс Лейба, Романовський Роман, Салаш Никола, Семенчук Дмитро, Стефанюк Евген, Сулятицький

Стефан, Топольницький Никола, Фактор Зусман, Федюк Дмитро, Фреюк Теодор, Чайковський Никола, Шварц Василь, Шокалюк Никола, 4 учеників признато нездібними до висшої кляси, 1 не класифікований.

Кляса Ів: Гаврилюк Петро, Кревович Юліян, Накельський Петро, Породко Володимир, Процайло Іван, Шкоропад Андрій, Антонюк Григорій, Бакун Михайло, Борук Юрій, Ганкевич Володимир, Гринішин Антін, Гуменчук Василь, Гуменчук Іван, Гілецький Павло, Гудз Мирон, Данищук Іван, Дідух Никола, Дранчук Никола, Жаровський Михайло, Золотий Захар, Королюк Михайло, Костів Михайло, Легкун Дмитро, Ленчик Іван, Лизак Ілля, Мажевський Евстахій, Малик Теодор, Мелінишин Никола, Остафійчук Михайло, Поливкан Василь, Торбіяк Василь; 1 ученикова позволено поправити по феріях недостаточну ноту з одного предмету, 1 ученика признато нездібним до висшої кляси, 1 не класифікований.

Кляса ІІа: Гавдуник Никола, Лопатнюк Василь, Воляньска К. (прив.), Ананєвич Володислав, Бирчик Василь, Букшований Евстахій, Вонсул Іван, Гаврилюк Никифор, Гаєвий Онуфрій, Гуляк Володимир, Данилюк Іван, Демянчук Евген, Жупник Стефан, Завадський Володимир, Зазуляк Роман, Кабан Іван, Каспер Никола, Кобевка Онуфрій, Козар Василь, Косташук Василь, Косташук Ілля, Курилюк Евген, Курпяк Роман, Лютник Михайло, Маковійчук Володимир, Мельничук Стефан, Микитюк Дмитро, Микитюк Клим, Паладійчук Никола, Процай Михайло, Савчук Михайло, Сідоренко Ілля, Слезюк Іван, Стефанюк Володимир, Ткачук Василь, Цвицишин Володимир, Цісик Евген, Шарковський Філіпп, Яшан Михайло, Гладіївна К. (прив.), Лагодинська І. (прив.), Малковичівна П. (прив.); 7 учеників признато нездібними до висшої кляси.

Кляса ІІб: Бабинюк Василь, Гладій Атанас, Глібович Теодор, Антонюк Василь, Барнич Ярослав, Берлад Захар, Боюк Юрій, Василишин Іван, Вишиванюк Теодор, Волошук Петро, Гірняк Тома, Голинський Василь, Грицина Остап, Грігорійчук Михайло, Дольницький Іван, Іванчук Тарас, Ільницький Стефан, Козарук Іван, Кубійович Михайло, Лютий Никола, Малкович Василь, Микитинський Іван, Мосійчук Стефан, Ощипко Іван, Палій Дмитро, Пахольчук Григорій,

Перегінчук Олекса, Романчук Василь, Савчук Михайло, Сандуляк Іван, Угринюк Теодот, Урбанович Никола, Уршеджук Теодор, Федюк Богдан, Федюк Никола, Фицалович Роман, Чопенко Йосиф, Шпичка Василь, Юревич Анатоль, Яворовський Корнило; 1 ученик одержав позволене поправити по фериях недостаточну ноту з одного предмету, а 5 учеників узяно нездібними до висшої кляси.

Кляса Ів: Гнатчук Олекса, Єндик Юрій, Загриновский Михайло, Худобяк Дмитро, Цибуляк Олекса, Андрійович Йосиф, Бабій Дмитро, Барабаш Ефрем, Безушко Григорій, Бойків Іван, Бойчук Михайло, Борсук Михайло, Винничук Петро, Гладун Петро, Горбовий Йосиф, Гриньовський Стефан, Дуплавій Йосиф, Жугаєвич Михайло, Злотий Василь, Карапаш Василь, Корбутяк Ілля, Костик Дмитро, Крайковський Омелан, Кузик Михайло, Курганевич Дмитро, Кушнірук Василь, Лесюк Михайло, Михайллюк Дмитро, Овчарчин Олекса, Ощипко Никола, Паньків Петро, Плавюк Панкрат, Радиш Федор, Рибак Норберт, Семенюк Григорій, Стефаник Іван, Стефурак Василь, Тарабасса Стефан, Угриш Василь, Фріс Юрій, Худий Іван, Шлемкевич Петро, Янович Йосиф.

Кляса ІІІа: Барабаш Никола, Бачинський Михайло, Породко Зиновій, Андріїв Михайло, Бандура Олекса, Бойчук Петро, Бонковський Николай, Брич Ілля, Гайовий Михайло, Герасимів Павло, Гомик Михайло, Данилюк Стефан, Довганик Іван, Дрогомирецький Стефан, Дутчак Володимир, Завадський Андрій, Івантишин Михайло, Іванчук Володимир, Калитчук Василь, Кошманюк Никола, Кузьма Богдан, Левицкий Антін, Лещук Василь, Майковский Ярослав, Максимів Михайло, Малько, Іван, Малько Михайло, Моклович Володимир, Олесницкий Николай, Осадца Володимир. Осадца Йосиф, Павловський Михайло, Пельвецький Ярослав, Процай Теофіль, Рибарук Іван, Рудницький Антін, Савюк Дмитро, Сеньків Семен, Филипович Александер, Фурикевич Іван, Чайковський Никола, Чорнописький Василь, Шиманський Келестин, Копертинська Зиновія (приват.), 1 ученикови позволено поправити недостаточну ноту з одного предмету по фериях, 11 учеників призначено незлібними до висшої кляси.

Кляса ІІІб: Бандура Никола, Войнаровский Ярослав, Крайковський Клим, Максимчук Іван, Шкрумеляк Юрий, Біленський Роман, Бугаєць Филимон, Буцманюк Сава, Віщун Йосиф, Голинський Григорій, Гунчук Михайло, Гусак

Стефан, Гарвасюк Никола, Гелитович Роман, Данилович Ізидор, Данилович Никола, Демків Петро, Джурянюк Михайло, Дзвиняцький Павло, Дольницький Богдан, Дякон Прокіп, Запалило Евген, Каміньський Дмитро, Ковалишин Петро, Ковбасюк Дмитро, Куриляк Петро, Литвинець Михайло, Лукач Дмитро, Майковский Володимир, Микитюк Василь, Могильняк Михайло, Пацак Михайло, Петринюк Юрій, Попадюк Василь, Попадюк Никола, Прусак Дмитро, Савяк Павло, Сміх Стефан, Тимофійчук Евген, Тимофійчук Никола, Тимяк Юліян, Томенко Стефан, Троян Антін, Фесюк Никола, Шлемкевич Омелян, Левицка Ольга (приват.); 3 ученикам позволено поправити недостаточну ноту з одного предмету по феріях, 4 призначено нездібними до висшої класи.

Кляса IVa: Біланюк Петро, Боднарчук Стефан, Бодруг Ілля, Вовкунець Никола, Костів Василь, Білик Василь, Бойкевич Альбізий, Боюк Іван, Водоставський Володимир, Гринів Василь, Гуменюк Михайло, Дутковський Іван, Зощук Евген, Кисілевський Володимир, Ковалюк Никола, Колодрубський Омелян, Костів Михайло, Кривоносюк Петро, Кузич Никола, Кушнірук Корнило, Левицький Іван, Лигинович Антін, Остафійчук Антін, Остащук Михайло, Палєтический Петро, Перцович Іван, Пінчук Йосиф, Погреда Федір, Прокопів Юрій, Прокопович Антін, Скибінський Іван, Тис Яків, Ткачук Іван, Шкільнюк Юрій, Ясінчук Ілля, 1 ученикови позволено поправити недостаточну ноту з одного предмету по феріях, 4 учеників призначено нездібними до висшої класи.

Кляса IVb: Глібчук Тимотей, Троян Северин, Андрушеччин Дмитро, Арсенич Петро, Бокало Володимир, Бурнадз Лев, Буряник Василь, Вишиванюк Никола, Галяревич Юліян, Геник Данило, Жибчин Роман, Івасюк Василь, Кривий Теофіль, Кукурба Франц, Кушлик Корнило, Липчук Дмитро, Майковский Гермоген, Марфейчук Володимир, Матіаш Михайло, Мурмилюк Прокіп, Оріщук Петро, Оробець Іван, Попель Стефан, Проць Станислав, Рибак Евген, Рудик Дмитро, Сірецький Лев, Стефанів Тит, Сулятицький Михайло, Шевага Петро, Шинкарук Стефан, Волянський Роман (прив.); 2 ученикам позволено поправити недостаточну ноту з одного предмету по феріях, 2 учеників призначено нездібними до висшої класи.

Кляса Va: Яковішук Онуфрій, Бабюк Іван, Визерканюк Йосиф, Вишиванюк Юрій, Воєвудка Іван, Грималюк Данило, Дмитрук Никола, Кіселяк Володимир. Лукіянів Василь, Майковський Омелян, Марущак Роман, Моклович Ізidor, Мурмилюк Василь, Остапюк Яків, Павлюк Ілля, Пахолків Никола, Прокіпчук Іван, Проців Антін, Рога Николай, Розумний Іван, Семотюк Андрій, Семотюк Василь, Станецький Николай, Старчук Іван, Фенюк Андрій, Ясіньський Олекса, Яшан Василь, Маринович Стефан (прив.). 2 ученикам позволено поправити недостаточну ноту з одного предмету по феріях, 6 учеників признано нездібними до висшої кляси, 2 учеників не класифіковано.

Кляса Vb: Вирстюк Никола, Пристай Богдан, Виниченко Іван, Гладій Андронік, Глинка Лев, Голубович Василь, Гайдичук Михайло, Гушуватюк Денис, Данилович Никола, Жирук Григорій, Іваничук Михайло, Креховецький Іван, Кузик Евстахій, Кушнір Михайло, Лазорів Василь, Лукач Семен, Луців Михайло, Микуляк Теодор, Обрізків Михайло, Ортиньский Адольф, Пасіка Петро, Пристай Тарас, Сыміх Павло, Сорохан Никола, Цимбалістий Іван, Шлемкевич Михайло, Юркевич Йосиф, 3 ученикам позволено поправити недостаточну ноту з одного предмету по феріях, 2 учеників признано нездібними до висшої кляси.

Кляса VIa: Будурович Іван, Ерстенюк Никола, Міличук Петро, Бабюк Стефан, Борисюк Никола, Годованець Кирило, Дудчук Василь, Дурделла Михайло, Дутчак Андрій, Ерстенюк Дмитро, Запутович Франц, Каратницкий Роман, Ковалік Станіслав, Крайковський Атаназій, Крайковський Юліян, Кузик Яким, Кушмаряк Стефан, Лукач Юрій, Мойса Федір, Собчук Йосиф, Стефанів Роман, Терлецький Леонтій, Фроляк Дмитро, Чорниш Константин, Чорнопиский Теодор, Яшан Іван, 3 ученикам позволено поправити недостаточну ноту з одного предмету по феріях, 6 учеників признано нездібними до висшої кляси.

Кляса VIb: Кисілевський Володимир, Нагуляк Онуфрій, Охримович Юліян, Стефанюк Іван, Ботулинський Рудольф, Григорчук Василь, Думка Гаврило, Каміньський Михайло, Колодрубський Адам, Кубаєвич Дмутро, Кузьма Орест, Левко Василь, Луцишин Михайло, Маковецький Франц, Мельник Ростислав, Могильницький Яків, Новицький Юліян, Озарків Андрій, Палій Василь, Палійчук Петро, Паращук

Дмитро, Породко Лев, Семіон Онуфрий, Стрільбицький Никола, Телищак Йосиф, Трач Станислав, Чернявський Володимир, Шипайло Александр, Строцкий Юрий (прив.); 1 ученикови позволено поправити по фериях недостаточну ноту з одного предмету, 1 не клясифікований.

Кляса VIIa: Кавецький Василь, Яворовський Евген, Гевко Антін, Горбовий Никола, Гоянюк Семен, Дудчук Іван, Івантишин Софон, Лавришко Ярослав, Лашак Володимир, Маринович Юліян, Марчишин Петро, Морський Іван, Недільський Володимир, Оленюк Дмитро, Ришка Лев, Сорохан Гаврило, Стражник Іван, Терпелюк Василь, Шухевич Теофіль, 10 ученикам позволено поправити по фериях недостаточну ноту з одного предмету, 7 учеників признано нездібними до висшої кляси, 1 не клясифікований.

Кляса VIIb: Білинкевич Богдан, Попенюк Андрій, Білик Денис, Василиків Омелян, Горецький Іван, Зафійовский Йосиф, Кармазин Григорій, Корбутяк Никола, Курилюк Ярослав, Курпяк Осип, Левицкий Осип, Максимів Прокіп, Недільський Маркіян, Ощипко Василь, Ощипко Дмитро, Панусяк Василь, Семкович Михайло, Срібний Юрий, Чепига Іван, Чередарчук Василь, Чубатий Володимир, З ученикам позволено поправити по фериях недостаточну ноту з одного предмету, 6 учеників признано нездібними до висшої кляси, 1 не клясифікований.

Кляса VIIІa: Докторюк Іван, Когут Осип, Мельник Володимир, Слиж Адольф, Соловка Маріян, Харук Ігнатій, Бачинський Яків, Величко Ігнатій, Ганущак Константин, Городецький Михайло, Кавацюк Николай, Карпюк Юліян, Комаринський Теодозій, Ласійчук Василь, Маковецький Омелян, Матейк Ілля, Микитюк Антін, Навальковський Іван, Пушкар Евген, Рожанковський Лев, Рубінгер Лев, Слобода Тадій, Туряньський Іван, Фицалович Іван; 2 ученикам позволено поправити недостаточну ноту по фериях, 2 не відповіло цілком, 1 не клясифікований.

Кляса VIIІb: Порайко Василь, Соневицький Михайло, Вахняк Дмитро, Велигорський Іван, Витвицький Богдан, Горбачевський Ізидор, Грималюк Михайло, Геник Михайло, Грегорійчук Никола, Дідик Андрій, Карпинець Стефан, Колісняк Дмитро, Коломийчук Семен, Костинюк Іван, Луканюк Дмитро, Мельник Никола, Оробець Стефан, Павлик Михайло, Ткачук Тома, Федорців Федір, Хомин Володимир, Яворський Ярослав, Яськів Іван, Завадска Марія Сузанна (приват.), Каратницка Теодозія (приват.); 2 учеників не відповіло.

XV. Відозва до родичів і опікунів.

Шкільний рік розпочне ся дні 3. вересня торжественним богослужінєм, на котре мають безусловно явити ся всі записані ученики.

Запис учеників до I. кляси і до кляси приготовляючої іменно сих, що ще не здавали вступного іспиту перед феріями, буде відбувати ся 30. і 31. серпня, всіх прочих (отже тих учеників, що вже здали іспит до I. і до приготовляючої кляси, і учеників до вищих кляс II. до VIII.) 1. і 2. вересня.

Ученики мають зголосити ся лично враз із вітцем або матерію або домовим надзвирателем (господарем або господинею) і предложить съвідоцтво шкільне з послідного піврока і виповнити 2 вписові карти, на котрих повинні також точно вписати, яких предметів надобовязкових наміряють учити ся. Неправильне навіщанє науки надобовязкових предметів впливає від'ємно на оцінку поведення ученика взагалі.

Ученики, що вперше вступають до закладу, мають явити ся в товаристві вітця, матери або опікуна і предложить: а) метрику хрещення, б) съвідоцтво шкільне того закладу, де передше побирали науку, з потвердженем Дирекції, що можна іх приняти до другого закладу.

Кождий ученик, котрий зголошує ся до I. кляси гімн. або до кл. приготовляючої, а ходив передше до IV. зглядно III. кляси народної школи, має предложить съвідоцтво шкільне тої школи а також **съвідоцтво защіленої** віспи найдавнійше в році перед зголошенем до гімназії або **съвідоцтво ревакцинації**.

Кождий ученик гімназияльний платить при вписі 2 корони на наукові прибори, а 1 кор. на закупно приборів до забав; ученики, що вперве вступають до закладу, платять крім того вступну таксу 4 корони 20 сот., которую складають також ученики, що переходят з кляси приготовляючої до I. гімназияльної.

Ученики кляси приготовляючої платять лиш вступну таксу 2 корони.

Шкільна оплата виносить за кождий піврік 40 корон, а в клясі приготовляючій 10 корон. Сю оплату має ученик, що не є від неїувільнений, зложити найдальше до шести тижнів кожного півроку, а ученики I. кляси обовязані сю оплату зложити до кінця падолиста.

По мисли розпорядження Вис. ц. к. Мініст. Пр. з 6. мая 1890. Ч. 8836 можуть ученики I. кляси гімназ., винявши репетентів, вносити поданє о увільнені від шкільної оплати вже в I. півроці. Тим з них, котрі з поведеня одержать після скалі ноту найменьше „добру“ аз предметів найменьше „достаточну“ до кінця жовтня і викажуть ся належито виписаним і бодай двома властями потвердженим съвідоцтвом убожества, може ц. к. Рада шкільна краєва признати увільнені від оплати під услівем, що їх шкільні съвідоцтва за I. піврік будуть відповідати приписаним вимогам. Наколи би се не наступило, мусить дотичний ученик зараз з початком другого півроку зложити шкільну оплату за I. піврік. Таке поданє о увільнені має внести кождий ученик в першій половині місяця вересня.

Ученикам не вільно мешкати деїнде як лише там, де їм Дирекція позволить, проте порадно є, щоби родичі зглядно опікуни перше звідались в сїй справі в Дирекції а впрочім цоміщені учеників з початком шкільного року условно собі застерегли.

Вступні іспити до I. кляси гімназіяльної і до кляси приготовляючої відбудуться по феріях, 1. і 2. вересня. В кождім із сих термінів рішається безусловно о принятіо ученика, а повторене вступного іспиту чи в тім самім чи в другім заведено в kraю з тою самою мовою викладовою є заборонене під карою виключеня зі всіх гімназій. Вільно однак ученикови репробованому перед феріями в гімназії польській приступити по феріях до того ж іспиту в гімназії рускій і на відворот. Зголосувати ся до нового іспиту не може репробований ученик скоріше як по році в якім небудь заведеню з тою самою мовою викладовою.

Ученики, що зголосують ся до I. кляси гімназ, мусять кінчити в сім році сонішнім найменше 10. рік, а до кляси приготовляючої найменше 9 рік житя.

При вступнім іспиті до кляси приготовляючої мають ученики виказати ся таким засобом знання, який можуть собі

придбати в III. клясі народної школи, а при іспиті до I. кляси гімназияльної таким, який в IV. клясі нар. школи, а крім сего мають відповісти єще слідуючим вимогам, приписаним розпорядженем Вис. ц. к. Мініст. В. і Пр. з дня 2. січня 1897, Ч. 31152: 1) в мові викладовій мають подати також письменну аналізу одного речення, іменно означити в нім часті мови і їх форми та часті речення; 2) в рахунках мають бути в письменних виробах узгляднені також практичні питання із щоденного життя.

Іспити поправчі будуть відбувати ся дня 31. серпня, іспити вступні до клас II.—VIII. межи 5. а 12. вересня.

Звертає ся увагу родичів і опікунів, щоби з огляду на добро своїх дітей або вихованців звідували ся як найчастійше в канцелярії гімназияльній о їх успіхах в науці і поведінку (в годинах на се визначеніх).

Замітка: Всі ученики обовязані вже від самого початку шкільного року носити приписані мундури в школі і поза школою; звільнити від сего обовязку на рік 1910/1911 може Дирекція лише тих учеників I. кляси, котрі докажуть, що задля убожества не в силі справити собі мундур. „Шкільні правила“ (§ 2) виразно висказують, що ученикам не вільно в чім небудь відступати від приписаного крою або краски поодиноких частий мундуру, ані взагалі вводити які небудь зміни.

Не вільно носити шкільних мундурів всім тим, що не суть учениками (отже і тим, що задля якої небудь причини покинули школу). Винних може ц. к. Власть політична потягати до відвічальності.

